دیراج دانش

A.R. SHARMA

میرے پوجیہ اُستاد شری چمن لعل جی جوشؔ

ترنگاں

(پنجابی)

K.P. SABHA AMBPHALLA
LIBRARY
No..........
Date..........
JAMMU

مجموعہِ کلام

دیس راج دانش

(جملہ حقوق محفوظ)

پہلی بار ۱۱۰۰
قیمت ۲ روپے

دسمبر ۱۹۶۵ء

حسن کار

او۔ پی شرما جموں

کتابت

رام لبھایا چیرڑہ کاتب۔ چوک مجلی امرتسر

طباعت

زیر اہتمام مکتبہ اُردو ادب۔ جموں

پریس

وزیر ہند پریس ہال بازار امرتسر میں باہتمام بی بی لاجونت کور پرنٹر کے چھپا

ترتیب

کشمیر ۱۱
بھارت دی نار ۱۴
غزل ۱۶
قطعہ بند نظم ۱۷
سچّا عشق ۲۰
ڈگر دیس ۲۱
غزل ۲۳
ویر جواہر ۲۴
گیت ۲۶
رشوت ۲۷
وطن ۲۹
ساون ۳۰
ہندی ویر ۳۲
قطعہ ۳۴
فرض ۳۵
غزل ۳۷
چور دی ماں ۳۸
غزل ۴۰
ترنگا ۴۱
غزل ۴۳
غلامی توں آزادی تک ۴۴
بھاٹڑا ۴۸
بدل دتّا زمینداراں پرانا ڈھنگ واہی دا ۵۰
گیت ۵۳
چوبولے ۵۴
غزل ۵۵
گیت ۵۶
گورڑہ ۵۷
غزل ۵۹
دیوالی ۶۰
غزل ۶۳
سچّی لگن ۶۴
جنگ دے ڈھنگ ۶۶
بھلیکھا ۶۹
دیش پیار ۷۰
گیت ۷۴
گیت ۷۵
ویر دی اڈیک ۷۶
دھرتی ۷۸
مہنگائی دا حل ۸۰
گیت ۸۳
شہید دی روح ۸۵
چیتاونی ۹۱
گیت ۹۴
پاکستانی جنتا دی آواز ۹۶
غزل ۹۹
گیت ۱۰۰
ساڈا گوانڈھی ۱۰۲
لگدیا جنگ دیا ۱۰۵
غزل ۱۰۸
غزل ۱۰۹
غزل ۱۱۰
غزل ۱۱۱

اپنے ولوں

میں ترنگاں وچ دیش پیار اتے قوم دی خدمت کرن دا نئیں کیتا ہے۔ صرف ہاسیہ رس یا شنگار رس دیاں کوتیاواں لکھنا ہی میں اپنا کرتویہ نہیں سمجھدا۔ میں اپنے جیون وچ دیش سیوا ہی سب توں وڈا کم اتے اپنا فرض سمجھدا ہاں۔ او کوتیا، کوتیا نئیں ہُندی جس وچ کوئی نصیحت یا شِکشا نہ ہووے۔ میں اپنی ایہہ پہلی کتاب جنتا دی سیوا وچ پیش کر رہیا ہاں۔

مینوں ایس کتاب دیاں ساریاں کوتیاواں چھپوان واسطے جموں کشمیر دی کلچرل اکاڈمی نے مبلغ تین سو روپیہ ۳۰۰/- دی مدد دتی ہے۔

میں اپنے پوجیہ اُستاد شری چمن لال جی جوش دے شِشیہ ہون دی خوشی محسوس کردا ہاں۔ جناں دی کرپا نال مینوں ترنگاں لکھن وچ پھلتا پراپت ہوئی۔ جناب عرش صہبائی دا شکر گذار ہاں جناں نے اپنے ضروری توں ضروری کم چھڈ کے اپنا قیمتی وقت لگایا۔ اتے ہر طراں دی مدد دتی۔ جناب ڈاکٹر برق پونچھوی دا مشکور ہاں جو شروع شروع وچ میری حوصلہ افزائی کردے رہے اوناں کولوں مینوں کافی اُتساہ ملیا۔

آخر وچ میں شری ودھاتا سنگھ تیر، شری مجرم دموہوی اتے شری کرتار سنگھ بلگن دا شکر گذار ہاں جناں مینوں اپنے انمول وچار دتے ہن۔

دلبراج دانش

ہم سخن فہم ہیں دانشؔ کے طرفدار نہیں

○

یُوں تو مَیں جناب دلیپراج صاحب دانشؔ کے نام سے غائبانہ طور پر کافی عرصہ سے متعارف تھا۔ کئی بار اخبار میں ان کا کلام نظر سے گزُرا۔ لیکن مَیں نے کبھی وُہ توجہ نہ دی جس کے وہ مستحق تھے۔ آخر ریڈیو کے ایک مشاعرہ میں اُن کا کلام سُننے کا اتفاق ہُوا اور مَیں اُن کا گرویدہ ہو گیا۔ اِس کے بعد کئی مشاعروں میں اُن سے مُلاقات ہوئی اور اُن کی بہت سی تخلیقات سے لُطف اندوز ہُوا۔

آجکل کے بیشتر اُردو شاعروں کی طرح پنجابی شاعر بھی بے راہ روی کو اپنائے ہوئے ہیں۔ اِس زد میں نو آموز شاعر ہی نہیں آتے بلکہ پُرانے کہنے والے بھی ہیں۔ لیکن مُجھے حیرت ہُوئی کہ دانشؔ صاحب جنہیں نوجوان شُعراء کی صف میں شامل کیا جا سکتا ہے شاعری کے اُن رموز اور نکات سے بخوُبی واقف ہیں جنہیں سیمجھنے کے لئے ایک طویل عرصہ درکار ہے۔ وُہ اِلفاظ کے مزاج کے عِلاوہ اِلفاظ کی نشست کے بارے میں بھی واقفیّت رکھتے ہیں۔ شعر میں شعریت کو مقدّم جانتے ہیں۔ انکی شاعری کا نمایاں پہلو جذبۂ حُب الوطنی ہے۔ ان کی بیشتر نظمیں اس موضُوع پر ہیں اور خوُب ہیں۔ ان کی نظموں میں جذبۂ حُب الوطنی کے ساتھ ساتھ ان کے دِل کا درد بھی شامل ہے۔ یہی سبب ہے کہ انکی شاعری میں تاثیر ہے۔

دانشؔ صاحب صرف نظم کے میدان کے شہسوار ہی نہیں بلکہ انہیں غزل پر بھی دسترس حاصل ہے۔ اگرچہ ان کی غزلیں تعداد میں کم ہیں لیکن ان کی انفرادیت سے انکار نہیں کیا جا سکتا۔ پنجابی کے عام شاعروں کی طرح انکی غزلیں اردو غزلوں کا چربہ نہیں۔ ان کی زبان نہایت شائستہ اور سلجھی ہوئی ہے۔ وہ متانت اور سنجیدگی کو ہاتھ سے نہیں جانے دیتے۔ وہ الفاظ کی کھینچا تانی سے ہرگز کام نہیں لیتے۔ غزل میں ردیف کو سنبھالنا کوئی ان سے سیکھے۔

میں دعویٰ کے ساتھ کہہ سکتا ہوں کہ دانشؔ صاحب کا مجموعۂ کلام جو "ترنگاں" کے نام سے منظرِ عام پر آ رہا ہے، اپنی نوعیت کا واحد مجموعہ ہے۔ جس کی پنجابی ادب کو عرصہ سے ضرورت تھی۔ خدا کرے کہ یہ مجموعہ ادب میں سنگِ میل کی حیثیت کا حامل ہو۔ میں دانشؔ صاحب کے کلام کے بارے میں بہت کچھ کہنا چاہتا ہوں۔ لیکن چونکہ اب مجموعہ آپ کے ہاتھ میں ہے اس لئے آپ کا وقت ضائع کرنا نہیں چاہتا۔

آخر میں دعا کرتا ہوں کہ دانشؔ صاحب آسمانِ ادب پر ایک تابناک ستارہ بن کر چمکیں۔ اور پنجابی ادب میں انہیں وہ مقام حاصل ہو جس کے وہ مستحق ہیں ۔۔

آمین!

عرشؔ صہبائی
ریڈیو کشمیر۔ جموں
نومبر ــــــ ۱۹۶۵ء

○

دانش دی کوتا وِچ تول۔ خیال۔ اتے بولی شبداولی دیاں کافی خوبیاں ہن۔ جناں توں آس بندی ہے کہ بھوشیہ وِچ دانش دی دانشمندی ہور وی اُچیری ہووے گی۔

مینوں ایس دی رچنا وِچ دیش پیار اتے سداچارک منوں بھاو ویکھ کے وی پرسنتا ہوئی ہے۔ مَیں ایس دے ایس تیبن دی شلاگا کردا ہویا کاو کلا دے پکھوں ایس دی ہور سپھلتا دی کامنا کردا ہاں ⁘

وِدھاتا سنگھ تیر
۱۵۰۔ اجیت نگر۔ امرتسر

○

دیس راج صاحب دانش پنجاب دے اِک ہونہار پنجابی شاعر ہین
آپ دے کلام وِچ دیش پیار تے دیش پیار وِچ آپ دا کلام رنگیا گیا ہے
آپ دے کلام وِچ کسے سیاسی پارٹی دا اشتہار نئے ڈھنڈورا نئیں۔ بلکہ
دیش بھگتی دا اتھاہ جذبہ ہے۔ دیش پیار دے نال دانش تخلّص بھی ایس دا
ثبوت ہے کہ آپ دی کوِتا جیکاریاں دے پھلیکھیاں تے نعرے بازی دے
وتنی چھلاویاں دے جال وِچ پھسی ہوئی نئیں۔ ایسے واسطے ہی آپ
دی شاعری وِچ فن دی سُوجھ بُوجھ نے عروض دی جھلک نظر آوندی
اے۔ بھوشیہ وِچ آس اے کہ دانش جی بیت وِچ بھی چھیتی ہی اِک
اُچّی تھاں۔ تے غزل دی بحر وِچ بھی اپنا مقام تے رنگ پیدا کرن گے۔ آپ
دی اِک غزل دے ایہہ قافیے۔ بے درد دیاں۔ کردیاں تے نال رہ بردیاں لکھ
کے قافیے دا حسن پیدا کر کے قافیہ مولہ دا کمال کر دکھایا ہے۔
دانش صاحب دے ایس نتیجے کوِتا توں ایہہ شک پیندا ہے
کہ ایس پنجابی شاعر تے کسے اُردو شاعر دا ہتھ اے۔ ہو سکدا اے کہ او
اُردو شاعر نوجوان بزرگ عرش صہبائی ہی ہووے۔ جے دانش ہوری
ایسے طراں نرا بھاشا دے نال پنجابی کوِتا دی سیوا کردے رہے تاں

ع۔ لکھدا رہیا جے کر دیس راج دانش تاں اُستاد ہو جائیگا کسے دِن توں

مُجرم دسوہی

○

شری دیسراج جی دانش جموں دے پرسدّھ کویاں وچوں ہن۔ مینوں انہاں دیاں نظماں سُنن داکئی واری سماں ملیا اے۔ تے جدوں وی انہاں دی کوئی کویتا سُنی ایں۔ پچھلی واری توں زیادہ سوادمانیا ایں۔

انہاں دی چھپ رہی "نرمگاں" ناں دی پُستک وچ انہاں دیاں اوہ ساریاں نظماں نیں جو جموں ریڈیو چاں سٹیجاں راہیں سُن کے عام سروتیاں توں شلاگھا پراپت کر چکیاں نیں۔

انہاں دی بولی بڑی صاف ستھری تے بامحاورہ ہے۔ کئی کوی سیّجن کیول اپنی علاقائی بولی وچ کویتا لکھ کے ہی سمجھ لیندے نیں کہ اسی پنجابی لکھدے ہاں پر اوہ ایہ گل بھل جاندے نیں کہ اسی صرف دیش دے کجھ حصّے دی نمائندگی کردے ہاں۔ پر دیسراج جی دانش دی رچنا بہت حد تک ٹکسالی بولی نال ڈھکدی ہے۔

دانش دی ایس پُستک وچ شنگار رس دیاں نظماں۔ غزلاں۔ گیتاں توں سوا دیش پیار دا مضمون پردھان ایں۔ اپنے دیش دا شنگار تے شہیداں دا سنمان اوہناں وچوں ڈُوہنگا ڈُوہا ہیندا اے۔ وزن اتے تول ناپ انہاں دیاں رچناواں وچ کافی حد تک پُہنچیا اے۔ اتے اے بڑی خوشی دی گل اے کہ انہاں تُک بندی دا بہت خیال رکھیا اے۔

پنجابی نظم پڑھن والیاں دوستاں نُوں میں دانش جی دا کلام پڑھن دی پریرنا دیندا ہوئیا پرارتھنا کرداہاں کہ ربّ انہاں نوں ہور وی چنگا تے سُلجھیا ہویا کلام لکھن دی شکتی دیوے۔

"بخشے ربّ قلم دا زور ؛ ودھیرے ہور ودھیرے ہور"

کرتار سنگھ بلگن۔ دفتر کویتا ۲۵۲ جین پورہ امرتسر

سچ پچھو تے "ترنگاں" ہر انسان دیاں دِلی ترنگاں تے اُمنگاں دا آئینہ اے۔ خیالات دی جدّت، بلند پروازی، اچھوتا انداز تے کلام وِچ بے باکی اِس بات دا ثبوت اے کہ دانش عمر دے لحاظ توں کِدے بڑھ چڑھ کے دانشمند اے۔

حسبِ حال شعر کہنا ایس دی ذات تے ختم اے۔ "ترنگاں" دا مطالع کرن دے بعد معلوم ہوندا اے کہ دانش نے ہر موضوع تے طبع آزمائی کیتی اے۔ جس دے وِچ او بے حد کامیاب اے۔ ہر نئے خیال نوں اشعار دے سانچے وِچ ڈھالنا اس دا خاص ہُنر اے۔ مَیں خُدا وند کریم کولوں اے دُعا منگنا ہاں کہ او میرے اِس ہونہار تے روشن دماغ شاگرد دی شہرت نُوں دِن دُگنی تے رات چوگنی ترقّی دئے۔ مینوں ایس توں ودھ کے ہور کوئی خوشی نئیں۔

چمن لال جوش
پردھان وِشو کوی سبھا۔ امرت سر

کشمیر

سورگ توں بھی جو پیاری اے۔ اوہے کشمیر دی دھرتی
جو قدرت نے شنگاری اے۔ اوہے کشمیر دی دھرتی
جدی ہر چیز نیاری اے۔ اوہے کشمیر دی دھرتی
جتھے کیسر دی کیاری اے۔ اوہے کشمیر دی دھرتی
ایہہ او کشمیر اے جس تھاں۔ سدا رونق بہاراں دی
جدھر جاؤ، جدھر ویکھو۔ ہے ٹھنڈی چھاں چناراں دی

پہاڑاں تے برف دے سین۔ جیوں چاندی دیاں ڈبیاں
پیئے پھڑدے نے بھنورے مست۔ ہر تھاں ہسدیاں کلیاں
فرش تے ترکے ہو جاون نرم۔ پیراں دیاں تلیاں
حسن تک کے ایدا شرماؤندیاں۔ پیرس دیاں گلیاں
بنایا خوبصورت ایس نوں قدرت دی رانی نے
اُگایا سونا اس دھرتی وچوں۔ جہلم دے پانی نے

حقیقت اے حقیقت اے۔ نہیں کوئی ایس دا ثانی
ہے ایکا ہندو مسلم دا ۔ جدی دنیا نوں حیرانی
ایدا ہر ویر دیندا جاندا اے اپنی قربانی
ایدے راکھے نے چھاتی گولیاں وچ بھی جناں تانی
ایدے ویراں کئی سنکٹ کئی طوفان ویکھے نے
جو کھیڈے موت نال ۔ ایتھوں دے او انسان ویکھے نے

اے او دھرتی اے۔ دُنیا توں جدی تصویر وکھری اے
ترقی ہور کجھ ایدی ایدی تعمیر وکھری اے
حسن ایدا ایدی شہرت ۔ ایدی تقدیر وکھری اے
نئیں کدھرے نظیر ایدی ۔ اے دھرتی ہیر وکھری اے
اے دھرتی یودھیاں کویاں دی اے دھرتی اے ویراں دی
اے دھرتی دیوتیاں رشیاں دی پیغمبر تے پیراں دی

جتھے سڑکاں دے کنڈے تے سرو کردے اشارے نے
فرش سبزے والے ۔ جتھے جتھے ڈل دے نظارے نے
ہزاراں باغ چشمے نے ۔ کئی چلدے تسکارے نے
اے او کشمیر دی دھرتی اے جس لئی سبھ وارے نے
مرے کشمیر نوں بھارت توں وکھرا کون کر سکدا اے
ایدا ہر ویر ہر سنکٹ تے ہر مشکل نوں جر سکدا اے

اے دھرتی محنتی مزدور دی کرتی کساناں دی
وطن دے عاشقاں دی سرفروشاں نوجواناں دی
ایدے واسی جناں دے دل چہ مضبوطی چٹاناں دی
نئیں کیتی کدے پرواہ جناں جھکڑ طوفاناں دی
کرے گا وار جد کوئی ایدی عزّت تے آن اُتّے
نہ آئے گا نظر دا نشاں اُس دا جہان اُتّے

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموّں)

بھارت دی نار

ہار گیا یمراج بھی جس توں۔ توں ہیں او بھارت دی نار
تیرے روم روم وچ بھریا اپنی قوم وطن دا پیار
رن چوں ویری بھجدے ویکھے۔ جد چمکی تیری تلوار
ونگاں نال سجانہ باہواں۔ باہواں کھنڈیاں نال شنگار
دشمن ٹھا کے کردیویں توں ہولا اس دھرتی دا بھار
توں سیتا ساوتری درگے۔ ہر کوئی کرے تیرا ستکار

رت نواں فیشن تے سینما۔ آج اینہاں دا چھڈ خیال
پھر کوئی پاؤنا چاہت اُمڑ کے۔ بھارت دی بھومی تے چال
دیش تے جد کوئی سنکٹ آیا۔ ہمت نال اے ڈنّا ٹال
حدّاں اُتے حد مکا دے مہاکالی دا روپ وکھال
پھر بھر کھپّر پی ویری دا۔ خون سراں دے پا گل ہار
توں سیتا ساوتری درگے۔ ہر کوئی کرے تیرا ستکار

ہےنے تیرے لال بہادر چانگ جئے سیاستدان
جو ہو گئے شہید وطن لئی اوہ بھی سن تیری سنتان
جان کے واری جان جناں ۔ نئیں دِتّی جان وطن دی آن
غیراں توں آزاد کرایا ۔ اپنا پیارا ہندوستان
تیرا صدقہ گئی باغ چوں خزاں سدا لئی آئی بہار
توں سیتنا ساوِتری دُرگے ۔ ہر کوئی کرے تیرا ستکار

جد گھوڑے دیاں واگاں سانبھیں شمشیر ڈھال لویں سنبھال
توں رن چنڈی توں شکتی ایں ۔ کلّی لڑیں ہزاراں نال
اکھّاں چوں انگارے نکلن ۔ دھرتی تے آوے بھونچال
سچ کہنا واں ویری کی اے ۔ ڈر دا کول نہ آوے کال
رن وچ ڈٹ جاویں تے دشمن بھجّن ۔ کردے ہاہاکار!
توں سیتنا ساوِتری دُرگے ۔ ہر کوئی کرے تیرا ستکار

اوہ بھی تیرے لال سی ۔ ہاتھی جناں چڑھا دتے اسمان
گورو گوبند ۔ پرتاپ جناں نے ڈھکے ہکّاں نال طوفان
بی کے تیرا شیر ہوئے لئی شیوا ۔ پورس جئے بلوان
گاندھی ویر جواہر جناں نے ہر مشکل کیتی آسان
تیری گود دی وچ پلے نے دانش پیغمبر اوتار!
توں سیتنا ساوتری دُرگے ۔ ہر کوئی کرے تیرا ستکار!

غزل

ظلم کیتا دل تے او لے دردیاں
دل دیاں سدھراں بھلا کی کردیاں
زندگانی دے آخیری سواس تک
خواہشاں بندے دیاں نئیں مردیاں
نا خدا تے جو بھروسہ رکھدے
بیڑیاں اوناں دیاں نئیں تردیاں
یار دا دیدار ہے میری شفا
نئیں اثر کجھ بھی دوائیاں کردیاں
میرے دلبر دا کوئی ثانی نئیں
جس دا پریاں روز پانی بھردیاں
میرے پیراں ہیٹھ منزل ہے مری
کیوں کراں مَیں منتاں رہ بر دیاں
ہو گیا منکر مَیں دانش رب توں
شوخیاں تک کے حسیں کافر دیاں

قطعہ بند نظم

میرے بھارت دی دھرتی تے مصیبت جد کوئی آئی
وطن دے نوجواناں دے اودوں ڈولے پھڑک اُٹھے
جدوں تیز نے بندوقاں لے کے رن وچ بھنگڑے پائے
حقیقت اے وِرودھی دل دے اودوں دل دھڑک اُٹھے

جنم لیتا اے جس دھرتی تے اودا رن چکاون لئی
وطن دے نوجوانا! سر تلی تے دھرنا پیندا اے
پرکھدا دیش جد اے دیش بھگتی دیش واسی دی
تاں اپنا خون دے کے قرض پورا کرنا پیندا اے

اوناں نوں پوجدے نے دیش واسی تے فرشتے بھی
جناں دا دیش سیوا ہی دھرم ایمان ہندا اے
وطن تے قوم لئی سجنو! جو آپا وار دیندے نے
اوناں دی شان ہندی اے اوناں دا مان ہندا اے

سمجھ کے دیوتا اوناں نوں ہیں پرنام کردا ہاں
وطن دی رکھیا خاطر جناں سر ونس وارے تے
اوناں توں دیش خاطر جان وارن دا سبق سکھو
جناں نے گھاٹ تے پتیّ کھا کے ایہہ جیون گذارے تے

وطن قربانیاں منگے تے تن من وارتا جیندا
وطن خاطر مرن والے۔ فرض اپنا نبھاندے نے
اوناں دی جوہ تے ہر آدمی دا سیس جھک جاندا
جو اپنی مات بھومی لئی لہو اپنا بہاندے نے

وطن دی پوّن ہر اک دیش واسی نوں ہے ساہ دیندی
وطن ایں زندگی اپنی وطن جیون سہارا اے
اوہی انسان ہے تے رب نوں پیارے جہان اندر
جنہاں نوں اپنے جیون توں ودھ کے دیش پیارا اے

جدوں احساس اپنے فرض دا انسان نوں ہندا
وطن لئی مرمٹن دے دل دے وچ ارمان بن دے نے
جیہڑے انسان اپنے دیش لئی قربان ہو جاون
اوہی انسان دی نظراں دے وچ بھگوان بن دے نے

کدے بھی اوس بندے دے گناہ بخشے نئیں جاندے
جدا اپنے وطن دے نال کوئی پیار نئیں ہُندا
جدا دل دیش دی سیوا توں دانش دُور رہندا اے
کسے بھی چیز تے اوہ کوئی ادھیکار نئیں ہُندا

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموّں)

سچّا عشق

جلوہ یار دا سُولی دی نوک اُتے۔ ویکھن واسطے شاہ منصور آیا
سُلیمان بھٹیاری دا بھٹھ جھوکن۔ چھڈ کے بسترا نرم سمور آیا
لیلے لئی مجنوں بستی چھڈ کے تے۔ ہو کے جنگلاں وچ مجبور آیا
صُورت سوہنی دی دیکھن لئی دانش۔ مہیوال سی وطن توں دُور آیا

جد دا دوستو عشق وچ پیر پایا۔ گُذر رئی اے نال آنند ساڈی
سجدہ کرن لئی جانا نئیں دُور پیندا۔ اودی کند دے نال ہے کند ساڈی
لا لئے زور دُنیا ٹُٹ سکدی نئیں۔ اینی پکّی اے عشق دی تند ساڈی
دیدے دُنیا دے جدے لئی ترسدے نے۔ ایہو جئی اے دانش پسند ساڈی

جو نئیں کسے دا کچھ بھی سنوار سکدا۔ دسّو اوس انسان دا کی فیدا
دھرم شرم نہ دیش دا درد جس نوں۔ اودا دُنیا چ آن دا کی فیدا
جس اچار وچار سُدھار یا نئیں۔ اودا ساد ھو کہان دا کی فیدا
دانش صاف نئیں ہے جسدا من اودوں۔ کاشی کعبے چ جان دا کی فیدا

ڈُگّر دیس

اسی واسی ڈُگّر دیس دے ساڈا دیس سُورگ سمان
اسی بندے بندہ ویر جئے۔ ساتھوں کمبّے کُل جہان
ساڈی چوڑی ہِکّ فولادی۔ لیئے ٹکّر نال طُوفان
اسی راکھے ہاں کشمیر دے دیئے وار ایس توں جان
ایدے پربت ڈھال نے ایدی جھبڑے کھہندے نال اسمان
کوئی اکھ جے چُکّے ایس تے اودا توڑ دیئے ابھیمان
اساں موت دے مُنہ نوں موڑیا مُڑے آپ جئے جوان
تائیوں ہر دیس بدیس وِچ ہُندا ساڈا اسنمان
ساڈی تلوار نوں ویکھو وِتّا اے وِ جئے وردان
دُشمن دا لہُو پیون لئی پئی تڑپھے وِچ میان
ساڈے اگّے سرکش جُھک گئے ساڈا سرچِ آئے جُھکان
ساڈے قدم ودے رُکدے نئیں ساڈی ہواؤں تیز اُڑان

بنجراں وِچ پیدا کر لئے اساں پھل سبزیاں اناج
اساں فرقہ داری روگ دا۔ کر لیا اے آپ علاج
ساڈے نال متھا لائے او۔ جو موت نوں مارے واج
ایتھے دیش لئی مر مٹن دا بن گیا اے اک رواج

میری جنم بھومی اس دھرت تے ہوئے جاموت جئے ویر
جمبو لوچن جئے بادشاہ جموں جس دی تصویر
گنگا جل توں ہے ودھ کے ایدی توی دا نرمل نیر
ایدی ہک تے کھڑا ہمالیہ جدی گود چ ہے کشمیر
ایدے کیسر پھلاں پھلاں جئی ہلدی نئیں کتے نظیر
ایتھے ہندو سکھ تے مسلمان رہندے جیوں شکر تے نیر
ایتھے ایسے کوی نے جناں دی ہے قلم وانگ شمشیر
دانش کوتا نال دیش دی جو بدل دین تقدیر

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

غزل

پھر طبیعت اوناں تے آئی اے
کیتی جناں نے بے وفائی اے
جد دی اوناں نظر ملائی اے
چین ملیا نہ نیند آئی اے
جان لیوا نظر حسیناں دی
میرے مولا تیری دہائی اے
پچھلے کل دی سی اوناں دی دعوت
چٹھی قاصد نے اج پچائی اے
درد ایسا ہے دے گیا کوئی
جس دی دنیا چ نہ دوائی اے
دوست اپنے نے بہت پر دانش
دوستی دکھ چ آزمائی اے

ویر جواہر

پنڈت نہرو دی موت دی خبر سُن کے
ہنجوں لہو دے ہر انسان رویا
بازبان رویا، بے زبان رویا
تواریخ دا نواں عنوان رویا
دیوتا امن دا سدا لئی جُدا ہویا
ہندوستان کی سارا جہان رویا
آیا زلزلہ ساری زمین کمبی!
بدّل روئے اُتوں آسمان رویا
انگلستان۔ امریکہ۔ فرانس سکم
رُوس۔ مصر۔ جاپان۔ یُونان رویا
موتی لال دے لال دی موت سُن کے
یُو۔این۔او دا جھک کے نشان رویا

سب کجھ تیاگ دِتّا جس نے دیش خاطر
ہوتے کیسے دے ایسے اعمال کتھوں
ماتم چھا گیا ہر جگہ دیش اندر
دغا دے گیا آن کے کال کتھوں

رُک گئی ہوا فضا خاموش ہو گئی
پُٹھی چلی اے موت نے چال کتھوں
نیتا ہور بھی مِلن گے کئی بھاویں
مِلنا دیش نوں ہے جواہر لال کتھوں
مالی جِناں نوں چھڈ کے ترُ گیا اوہ
کلیاں پھُل لے جان درخت روپئے
روندے وِلک دے بڈھے جوان بچے
پتھر دِل بھی سخت توں سخت روپئے

چنے روک دِتا ایٹم شکتیاں نوں
قائم کردا اے ایسی مثال کوئی کوئی
دیش قوم لئی جو سب کجھ وار دیوے
رکھدا ایسے پوتر خیال کوئی کوئی
دُنیا وِچ آکے ہر انسان جاندا
جاندا قوم دا پیار لے نال کوئی کوئی
ہر اک دِل وِچ جِدے لئی جگہ ہووے
جمنی جندی اے ایسا لال کوئی کوئی
دانش دُنیا دے جنگ سی بند ہُندے
اودی اکھ دے اِک اشارے اُتے
اونوں امن دا دیوتا سمجھ کے تے
ہر کوئی جُھکدا سی اودے دوارے اُتے

گیت

گئیاں میرے ہان دیاں ناراں تے چل تر میلے چلیئے
ایویں دیندیاں گوانڈناں خاراں تے میلے نوں جا پلیئے
آیا ونجارا اج چوڑیاں چڑھا لے نی
لڈو پیڑے کھالے گھر میلہ توں منا لے نی
تیتھوں جندڑی بھی اپنی میں واراں۔ تے میلے نوں ...
میلے چ پنگوڑیاں دے لینے نے ہلارے میں۔ میری گل من چل ویکھنے نظارے نیں
واہ واہ میلے دیاں موج بہاراں۔ تے چل تر ...
باغ وچ چل اوتھے پینگ توں بنا لے نی
ٹھنڈی ٹھنڈی چھاں رسی پوہڑ نال پا لے نی
سن ونجلی دیاں گونجاراں۔ تے میلے نوں ...
جا لیدا رچھنی پیکے ہوئی آں تیار جی۔ کرو انکار نہ جے میرے نال پیار جی
سن جھانجر دیاں چھنکاراں۔ تے چل تر ...
نوکری چ دانش میں مایا بھی نہ جوڑی اے
ہندا نئیں گذارا ہن پنشن وی تھوڑی اے
کل ملدے روپئے ٹھاراں۔ تے میلے نوں ...

رِشوت

بنانا ہے دُنیا چ جنّت وطن نوں تاں ہٹرد اصولاں تے چل کے دکھاؤ
ہووے ہجگّ وِچ ہاں سنمان اپنا۔ بھلا نیک رستہ کُو رستے نہ جاؤ
رہو سادگی نال کھاؤ بھی سادا۔ ودھائے جو اپنے خرچ او گھٹاؤ
جدوں تک جیاں گے نہ رِشوت لواں گے۔ ترنگے دے تھلے ایہہ سوگند کھاؤ

ختم کرکے رِشوت پلیکاں وطن چوں۔ زمانے چ بھارت نوں مشہور کرنا
کوئی وڈّی کھاتا نہیں رہن دینا تے۔ خوشحال ہر کمتی مزدور کرنا
جو ہے بند رِشوت دا قانون بنیاں۔ خوشی نال اے قانون منظور کرنا
اساں فرقہ داری تے خود غرضیاں نوں ہمیشہ لئی دیش چوں دور کرنا

تدے کجھ سیکھاں پلاناں دا فیدا۔ جے رِشوت نہ کھائے کوئی کرمچاری
گلے دُوجیاں دے نہ کٹّے کوئی بھی۔ بغل وِچ نہ رکھے کوئی بھی دودھاری
وطن دی ہے دولت دے وِچ سانجھ سب دی۔ کوئی ایکلے رِشوت بھرے نہ ماری
کرو بند رِشوت بلیکاں وطن چوں۔ سمے دی ایہہ منگ اے کرو دیش اُساری

نہ منگے سورگ وچ جگہ ربّ توں۔ کوئی ملن سب نوں ایتھے سورگ نظارے
میرے دیش دی ہر سڑک اُتّے ہوؤن سرو سیب پیچی کنارے کنارے
کرو کجھ زمانے توں وکھری ترقّی کہ ذرّے بھی دسّن گگن دے ستارے
کرے ریس ہر کوئی ساڈے وطن دی۔ فرشتے بھی سجدے کرن آکے سارے

کرو سارے محنت تے حق دی کمائی۔ اے دیش اپنّا ایں ایدا راج اپنّاء
اسی سب ہاں آزاد بھارت دے راکھے۔ ایدا تخت اپناء ایدا تاج اپناء
نئیں ہون کسے دے نے محتاج ہندی۔ ہر اک ہندواسی دا کّم کاج اپناء
ایہہ ہے بھارتی نونہالاں دی دھرتی۔ ایدے کھیت اتے ایدا ناج اپناء

کرے گا کوئی جد بھی اپمان ایدا۔ اسی اِس لئی ہر مُصیبت جراں گے
اسی اے کے تلوار پرتاپ وانگوں۔ وطن واسطے سر تلی تے دھراں گے
ایدی اکھ تے جے کسے اکھ چُکی تے۔ بُو چھاڑ اسی گولیاں دی کراں گے
ایدے لئی بلیدان دتے نے دانش۔ ایدے لئی جیاں گے ایدے لئی مراں گے

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموّں)

وطن

تیری خاطر وطن ہیں جان دی بازی لگا سکناں
ہیں لاڑی موت نوں تیرے لئی ہس کے ویاہ سکناں
تیری شمع چ چربی تیل دی تھاں اپنی پا سکناں
دیوانہ ہو کے تیرے عشق وِچ آپا گوا سکناں
بری اکھ نال تیرے وَل جے کر ربّ دی ویکھے
قسم تیری ہیں ربّ تے بھی قیامت بن کے چھا سکناں
تلک چندن دی تھاں لاؤنداہاں تیری پاک مٹی دا
ہیں ہر قربانی اس مٹی لئی کرکے وکھا سکناں
ارادہ جے کرے تیرے تے حملہ کرن دا کوئی
سدائی ایس دُنیا چوں اودی ہستی مٹا سکناں
ہیں چاؤنداہاں تیری سیواچ ہی جیون مرا گذرے
تیری گودی چ پلیا ہاں ترے لئی سر کٹا سکناں
ترے بدلے جے مِل دی جائے تے کی چیز ہے جنّت
مرے پیارے وطن تیرے توں سو جنّت لٹا سکناں

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

ساون

ماہی بن دسّو نی ییّں ساون یں کیویں مناواں
اوتر گیا اے پردیس دیکھے۔ مینوں ہنجوں ہاواں
آساں سی ساون آئے۔ گا لاواں گے رنجھاں
پر روز اُڈیکاں راہ کھلو کے وچ دلیجاں
میری اِک نہ منّی فوج چ جا لکھوا لیا ناواں
ماہی بن دسّو نی ییّں ساون یں کیویں مناواں

باغاں وچ میرے ہان دیاں نے پینگاں پائیاں
میری سدّھراں دیاں تے ادھ کھڑیاں کلیاں کملائیاں
کلّی نوں مینوں ساڑ دیاں پپلاں دیاں چھاواں
ماہی بن دسّو نی ییّں ساون یں کیویں مناواں

جد دا اوبھرتی ہویا گھر پھیرا نئیں پایا
لنگ چلیا ٹھگّا ساون میرا کپتان نئیں آیا

اوہدے آؤن دا سُنہا دیوے جو مَیں صدقے جاواں
ماہی بِن دسّو نی یئی ساونیں کیویں منّاواں

سب سہیاں وسّن ساون وِچ بھیویں مَیں لُٹّی
مرجائے او بُھیڑا حاجب جو اوتوں دیئے نہ چِھٹّی
چڑھ ٹبّے ہاکاں ماراں مَیں کر ملبیاں پاواں
ماہی بِن دسّوئی یئی ساونیں کیویں منّاواں

اِس ساون دی رُت وِچ بھی میری یاد نہ آئی
نہ آپے آیا ڈھول میرا، نہ چِٹّھی پائی
میرے نال او کھورے کھر دا بھی بُھل گیا سرناواں
ماہی بِن دسّو نی یئی ساونیں کیویں منّاواں

میرے گجرے کُھلّے ہوگئے نے جو ہے سن بھیڑے
رنگ گورا پیلا پے گیا۔ گل پائے لیر ٹاسے
آجا دانتس سب آ گئے نے کے تنخواواں
ماہی بِن دسّونی یئی ساونیں کیویں منّاواں

ہندی ویر

سارے ہندی ویر یودھیاں اپنا اپنا فرض سمجھاتا ء
اپنے دیش دی رکھشا لئی دشمیش وانگ سربنس کٹاناء
جس ماتا نے دودھ پیایا۔ اودی لاج لئی سیس کٹاناء
نکلو ویرو! رن بھومی وچ۔ ویری دا دل مار مکاناء
جنہے سانوں رعب وکھایا۔ اونوں پیراں وچ جھکاناء
دشمن دی ہک اُتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منواناء

توں ہیں ہندی ویر سپاہی۔ شیوا تے پرتاپ دا ثانی
توں ہیں بی۔ کے دت۔ بھگت سنگھ۔ وطن لئی دے دے قربانی
توں انکھیلا شیر ہند دا۔ توں ارجن یودھا لاثانی
ہندے ویراگی دے وانگوں آوے دیش دے کم جوانی
اپنے فولادی سینے تے گولی کھا کے بھی مسکاناء
دشمن دی ہک اُتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منواناء

توں چاہویں تے جوش چ آ کے اگ برف وچ لا سکنا ایں
توں چاہویں تے ویری دا ستمار چوں نام مٹا سکنا ایں
توں چاہویں تے اس دنیا وچ اک بھونچال لیا سکنا ایں
لا کے نعرہ دیش پیار دا ستی قوم جگا سکنا ایں
سرحداں توں اگے ودھ کے اک قیامت بن کے چھانا ایں
دشمن دی ہک اتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منوانا ایں

بھارت دے گبھرو منڈیاں نے خونی دریاواں وچ تردے
تیرے قدماں دے وچ ویکھے سجدے چن ستارے کردے
کئی فرشتے موت دے ویکھے تیرے اگے پانی بھردے
نلوے تے چوہان داناں سنکے دشمن ساڈے توں ڈردے
جنگ جت کے اس جگ اندر- اک نواں اتہاس بنانا ایں
دشمن دی ہک اتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منوانا ایں

توں اوہ رند ایں تازے جنوں شہادت دے میخانے اتے
تیری ہمت تیری قربانی دی دھاک زمانے اتے
تیرا وار کدی نہ اکے چاہے تیر تنانے اتے
اٹھ اٹھ توں وار کے آویں اپنے ٹھیک ٹکانے اتے
دیش قوم لئی وار کے آپا مان وطن دا ہور ودھانا ایں
دشمن دی ہک اتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منوانا ایں

رامائن دی اِک جھلک اَج ویرا! تینوں یاد کراواں
پربت تلی تے رکھ سکدیاں نے تیریاں ایہہ بحر باواں
آزادی توں پہلوں دا تینوں اپنا اتہاس دکھاواں
تیرے کئی ویراں نے لاڑی موت نال لئیاں نے لاواں
قطرہ قطرہ خون دا دانشن پیارے دیش دے لیکھے لانا
دُشمن دی ہِک اُتے چڑھ کے بھارت دا لوہا منوانا

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

○

قطعہ

تیرے دَر تے مَیں اَج داتا گُناہ بخشان آیا ہاں
تیری دُنیا دا ٹھکرایا ہویا اِنسان آیا ہاں
لگن تیری چ ہر ویلے سگن مَیں رہنا چاہوندا ہاں
تیری بھگتی دا تیتھوں لین مَیں وردان آیا ہاں
سوائے دُکھاں دے دُنیا وِچ نہ مینوں کجھ نظر آیا
مَیں اَج تقدیر تیتھوں اپنی لکھوان آیا ہاں
توں لکھاں دی بنائی اے۔ ایہہ کہندی گل خُدائی اے
تیری چوکھٹ تے اُلجھن اپنی سُلجھان آیا ہاں
مَیں تھاں تھاں ٹھُلاں دی غم سے لے کے تیرے در تے میرے داتا
کمائی عمر اپنی دی کرن قربان آیا ہاں

فرض

آؤ ویر جوانو! رل کے اپنا فرض نبھائیے
جس ماتا دا شیر ہے پیتا اودی لاج بچائیے
جس آزادی لئی ہزاراں پُت کوہائے مائیاں نے
پانی دی تھاں خُون ڈُلیا پھیر بہاراں آئیاں نے
جیہدے لئی معصوم لالاں نیہاں وچ چِنوائے نے
وارے کئی سر دُس پھیر آساں دے محل بنائے نے
جلیانوالے باغ دے وچ نشان نے اج تک گولی دے
خُون کھولدا سُن کے قصّے اوس خُون دی ہولی دے
ٹھاراں سو ستونجا دی جو لکھی کہانی یاد کرو
یاد کرو مہارانی جھانسی دی قربانی یاد کرو
جمہوراں نال بندے ویراگی نے تن تڑوایا سی
دے دِتّا بلیدان دشمن نوں پر نہ سیس جھکایا سی

اوناں شہیداں دا صدقہ اے دیش میرا آزاد ہویا
لہو نال ہے اوناں سینچیا۔ پھیر چمن آباد ہویا

جیلاں دے وچ جس دے لئی باپو نے عمر گذاری سی
پیارے دیش دی آن جان کولوں بھی جس نوں پیاری سی

ہوئی سپھل کمائی۔ آزادی دی جوت جگا دتی
تن گولیاں کھا کے تے جیون دی بھینٹ چڑھا دتی

دیش دی خاطر ویر جواہر سکھ آرام بھلایا سی
پالیا او نہرو نے جو باپو نے پودا لایا سی

اس دھرتی تے ہور کسے دی چھاؤنی پین نہ دینی ایں
جیوندے جی دشمن نوں ایتھے موج لین نہ دینی ایں

آزادی دی خاطر ویرو دا دینی ہر قربانی ایں
دانش دیش دی ویدی اُتوں جان بھی بھینٹ چڑھانی ایں

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

غزل

میری کوشش اے دلکش حسن دی تصویر بن جائے
جے بن سکیا ایئیں آغاز تے آخیر بن جائے

جدوں برسات وچ اُس بے وفا دی یاد آ جائے
تاں اِک اِک بوند بارش دی مرے لئی تیر بن جائے

کِسے نوں تانگ ساجن دی کِسے نوں تانگ سجنی دی
محبت وچ کوئی رانجھا تے کوئی ہیر بن جائے

کیویں جاوے کوئی بیڑے۔ ادا قاتل نظر قاتل
او لٹ کالی کدی بنا گن کدی زنجیر بن جائے

جے توں چاویں تے دُنیا وچ مرا کجھ مان ہو سکدا
ذرا جیئی گل اے شائد میری تقدیر بن جائے

گزر دا جا رہیا ساون ہٹا پردہ دکھا جلوہ
تیرا جلوہ تیرے بیمار لئی اکسیر بن جائے

چور دی ماں

جس دیس اندر رشوت خور ہوون او دیش ترقی نئیں کر سکدا
بیٹھے ہون جس وچ وڈیاں والے بیڑا کدی وی نئیں اوتر سکدا
ہووے اوس نوں سکھ نصیب کیویں جو انسان مصیبت نئیں جر سکدا
برکت حق دی نیک کمائی وچ اے۔ رشوت نال تے پیٹ نئیں بھر سکدا

سچے دل دے نال ایہہ حلف لیئے۔ رہئے دیس اندر رشوت خور کوئی نہ
سوں ماں دے دودھ دی کھاؤ۔ رکھئے ثابت دیش وچ وڈی دا دور کوئی نہ
نیت صاف کر کے کرو کم سارے۔ نظر آئے ایتھے کم چور کوئی نہ
وڈی کھان والا کوئی نہ رہے جیکر میرے دیش ورگا دیش ہور کوئی نہ

رشوت خون بھراواں دا چوسے۔ وڈا اوس کولوں گنہگار کوئی نئیں
اودا دیش دے نال نئیں پیار کوئی۔ اس توں ودھ کے دیش غدار کوئی نئیں
قدرت ولوں ہے اونوں سزا ملدی۔ نیک بندیاں وچ اودا شمار کوئی نئیں
اونوں رب بھی نئیں اے پیار کردا جس دا اپنے دیش نال پیار کوئی نئیں

اگے کدی او قوم نئیں دوھ سکدی جدوں تیک نہ وڈّی داتاں مارو
بہہ کے چھاں ہیٹھاں جڑاں جو وڈّے۔ لوکی کہن کے اوس توں ہاں مارو
میرا دیش خوشحال تد ہو سکدا ئے۔ رشوت ڈین توں دوستو! کھاں مارو
دانش آکھیا سچ سیانیاں نے۔ مارو چور نئیں چور دی ماں مارو

○

شعر

○

مرا مان رکھیا اے اوناں نے دانش
نہیں آئے اوپر سلام آگیا اے

○

غزل

زمانہ مِلن نئیں دیندا تے پیارے مِل نئیں سکدے
جیویں دریا دے آپس وِچ کنارے مِل نئیں سکدے

رِگناں ہیں رات نوں تارے تے دِن نوں اُڈنیاں یاداں
او پیارے مِل نئیں سکدے نظارے مِل نئیں سکدے

تیری تصویر رکھ کے سامنے ہیں روز پیندا ہاں
کہ مینوں ایس توں چنگے سہارے مِل نئیں سکدے

میرا مِلنا تہانوں خواب اے۔ دھوکا۔ بُھلیکھا اے
کِسے صُورت بھی دریا دے کنارے مِل نئیں سکدے

بھٹکدا پِھر رِیا ہاں دربدر مُدّت توں صدیاں توں
نظر او مِل نئیں سکدی نظارے مِل نئیں سکدے

اوناں دی شوخ نظراں نے جدوں منگیا اے دِل منگیا
بڑی مشکل اے دانش دِل اُدھارے مِل نئیں سکدے

ترنگا

ایس گل دا ہیگا اے مان سانوں   بھارت دیش ترنگا نشان ساڈا
ایدی شان دیناں ہے شان ساڈی   ایدے مان دیناں ہے مان ساڈا
کھڑا ایدی رکھشا دے لئی ہردم   ہر اک بال۔ بڈھا نوجوان ساڈا
تنّے رنگ ایدے پئے دسدے نے   ہندو۔ سکھ ساڈا۔ مسلمان ساڈا
ایدے چکر وچ چکر سنبھال کے تے   بیٹھا آپ ہے کرشن بھگوان ساڈا

اسی ایس خاطر مرنا جاندے ہاں
کی وگاڑ سکدا ای کوئی شیطان ساڈا

اکھ چکے گا جیہڑا وی ایس اُتے   کڈھ دیاں گے دوستو! اکھ اودی
ساڈے سامنے دھاون اکڑ اُسکا جو   دھاون کر دیاں گے دھڑ توں وکھ اودی
جھاڑ دیاں گے ہتھ جو ہتھ چکے!   باں توڑ کے دیاں گے رکھ اودی
بمب مار کے بمب بُلا دیاں گے   مدد کرے بھاویں کوئی لکھ اودی
دُشمن دُشمناں دے سجّن سجناں دے   اسی ہیگے ہاں ایہو اعلان ساڈا

اسی ایس خاطر مرنا جاندے ہاں
کی بگاڑ سکدا کوئی شیطان ساڈا

ساڈی باواں وچ بل پرتاپ دا اے
ساڈے سینے وچ شیوا جی دا دِل ہیگا
ساڈی رگاں وچ خون دیش دا اے
جیہڑی بزدِل نوں شیر بنا دیوے
ساڈی زندگی دیش دی زندگی اے

ساڈے پیراں وچ شکتی چوہان دی اے
دِل دے وچ طاقت ہنومان دی اے
اکھ آن ساڈی دنیا جہان دی اے
ایہو جہی مٹی ہندوستان دی اے
سیوا دیش دی دھرم ایمان ساڈا

والئش دیش خاطر مرنا جاندے ہاں
کی بگاڑ سکدا کوئی شیطان ساڈا

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

K. P. SABHA AMBPHALLA
LIBRARY
No............
Date............
JAMMU

غزل

جے اوناں دے ساڈوں ایہہ لارے نہ ہُندے
اسی رات نوں گِن دے تارے نہ ہُندے

مِری عرض اُتے جے او غور کردے
تاں ارمان میرے کنوارے نہ ہُندے

نہ کردا ترک بندگی ربّ دی میں
جے کافر نظر دے اِشارے نہ ہُندے

حسِیں چن ایناں نہ لگدا کِسے نوں
جے آلے دوالے سِتارے نہ ہُندے

نہ چمکدے تُسی مُنہ توں محفل چ پردا
اے رونق نہ ہُندی نظارے نہ ہُندے

قدر حُسن دی کوئی کردا نہ دانش
جے دُنیا چ عاشق وچارے نہ ہُندے

غلامی توں آزادی تک

میرے پیارے بھارت دیش میں تینوں سیس نواواں
تیری مٹی متھے اپنے میں تِلک لگاواں
لاٹاں سارے گگن دے تیری بھینٹ چڑھاواں
تیرے اگے سُورج چند دے دو دیپ جگاواں
رکھی جیئ اپنی جندڑی میں گھول گھماواں
مُڑ تیرا سارے جگ نوں لوہا منواواں

تیرا دُنیا دے وچ چمکدا اتہاس سُنہری
تیری ہسٹری وید پُران نئیں پاکٹ دی ڈھیری
تیری تواریخ ہے ساگروں ڈُونگھی تے گہری
کئی آئے چڑھایاں کر کے سی تیرے تے ویری
آئے سی جابر دُشمن لے کے بیڑے بھری
پر ڈِگے آخر ہار کے آ تیرے پیری

پورس جیہے ویر بہادراں جنے رکھ وکھائی
ستی ہوئی اپنی قوم دی مڑ اکھ جگائی
شمشیر نال اُس ویر دی غیرت ٹکرائی
نئیں جھکیا آپ، اُس دیش دی نئیں دھاؤن جھکائی
جھڑی بن طوفان ایران چوں ہنیری سی آئی
لا ہک دا زور جوان نے پچھاں پرتائی

اودے پچھوں بابر آن کے پا لیتا گھیرا
کی دساں گھر دی پھٹ نے کر دتا نیرا
مغلاں نے ہندوستان وچ لا لیتا ڈیرا
تد رانا سانگا نے سی لایا زور بہتیرا
جیجاں بائی نے آکھیا اُٹھ شیر دلیرا
سیوا کر شیوا دیش دی دودھ پیتا میرا

پنجاب دے وچ دشمن نے او ہتھ وکھائے
چڑھ نیلے اُتے ویریاں توں پڑھتو پائے
دو لال اپنے چمکور دی جنگ وچ لڑائے

پُتّر اپنے سرہند دی کندھ وِچ چنوائے
اودے بندے ویر بہادر نے آ بدلے لائے
تک ویرتا اُس رجپوت دی جابر گھبرائے

اودے مُغلاں دے دور وِچ آیا اِک فرنگی
اُس وقت دے حُکمران توں ایہہ اجازت منگی
بیوپار کرن دی ہووے نہ سانوں کوئی تنگی
او ایسٹ انڈیا کمپنی چلدی نہ سنگی
سر ساڈے بہانے بیار دے جتی پھیری کنگی
ہر آدمی عورت اپنے رنگ دے وِچ رنگی

ہر پاسے گورے لگ پئے پھیر پیر پھیلاون
تھاں تھاں دے اُتے اپنا پئے زور ازماون
لبھ لبھ کے دُشمن دیش دے پئے نال رلاون
ٹوٹے ٹوٹے کر کے ہند نوں لُٹن تے کھاون
دولت ساڈے اِس دیش دی انگلینڈ پُچاون
بھارت وِچ رہ کے گیت پئے یورپ دے گاون

اُٹھی تد پُتلی انکھ دی جھانسی دی رانی
او لکشمی بائی پدمنی دُرگا دی ہانی
اوہدی اکھّ نے بلّے چور دی سی اکھّ پچھانی
تلوار پکڑ کے موڑھی اُس دُشمن دی ڈھانی
وَیری دا پِیتا خُون سی اُس نئیں پیتا پانی
میرے دیش تیرے اِتہاس چ اے اوہدی امر کہانی

تیرے پیار دی مئے دے پیالے عاشقاں بھر بھر لیتے
پئی موت ہسدی ویکھ تلی تے سِر دھر لیتے
جنتا نے ظلم فرنگی دے دانش جَر لیتے
پر سُپنے دیش آزادی دے پُورے کر لیتے

○

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

جھاٹڑا

جیم مرن دی خبر ہے جس نوں آیا پِنڈ دے وچ اوسادھو
ہر اک دِل دیاں گلاں دسّے نہ جانے اوہ جیڑیاں جادو
بچپن توں آخیر عمر تک جیون دے حالات دسّ داء
جو کجھ مرضی اُس توں پچھو دِل دی ہر اک بات دسّ داء
جو متھّے تے لکھے ودھاتا نے اوسارے لیکھ ویکھ داء
شیشہ جیہا ہتھ تے لا کے قسمت والی ریکھ ویکھ داء
نئیں اوکوئی پاکھنڈی سادھو نہ کوئی ایڈا لالچی جاپے
سوا روپیہ اگّے رکھو سبھے گلاں دسدا آپے
ایوں لگدا اے ہر بندے دی جنم کُنڈلی نال لیایا
سوماں نوں اِنج کہن لگّا۔ جد اوہنے اپنا ہتھ دکھایا
تیرے کرم بڑے چنگے نے توں ہیں دیوی کرماں والی
سوا روپیہ اُتے رکھ کے لے آ اِک آٹے دی تھالی
دودھ پین نوں جی کردا اے تھوڑی جھکھ مٹاؤن دے بی بی
سادھاں نوں کی نال سواداں سُتے ملائی آون دے بی بی

روزمیرے جیئے سادھو سنت نُوں تُوں ہتھوں کجھ دان دیا کر
پتی تیرا جے رو کے تینوں اونوں رولا پان دیا کر
ہتھ ویکھ کے حساب ہیں لایا۔ تیرے گھر سنتاں کوئی نئیں
پر اے وی دسدی اے ریکھا کیتا توں پن دان کوئی نئیں
دان دتیاں دھن نئیں گھٹدا۔ دان نال کلیان ہے بی بی
ہووے گی اولاد ضروری۔ سنتاں دا فرمان ہے بی بی
کالی گئو نُوں اک آٹے دا پیڑا منگوا ر دیا کر
در تے آئے ہوئے نُوں روٹی یا پیسے دو چار دیا کر
کا ہڈیاں نُوں تر چولی پاویں اجڑیا گھر آباد کریں گی
جے کر پوریاں ہون مراداں پھیر سنتاں نُوں یاد کریں گی
جو منگیں گی سوئی ملے گا۔ انگلی وچ انگوٹھی پا لے
تو رمہاتما نُوں خوش کر کے تے اپنی تقدیر جگا لے

بدل دِتا زمینداراں پُرانا ڈھنگ وائی دا

سمے دے چانڑاں نے دیش دی تصویر بدلی اے
جنوں تک کے مخالف نے گرم تقریر بدلی اے
نویں تعمیر نال تدبیر نال تقدیر بدلی اے
تے نویاں لوچناں اِتہاس دی تحریر بدلی اے
حیرانی نال تکدا ہندوں سارا زمانہ ایں
گیا خالی نہ اَج تک ایس دا کوئی نشانہ ایں

عقل دے نال ہندیاں پھُوٹ والا پھٹ سیتا اے
چلن دِتا نہ کدھرے فرقہ داری دا پلیتا اے
سیاست وِچ اساں ہر اک کھِلاڑی مات کیتا اے
وطن اپنے دی خوشحالی دا سب نے حلف لیتا اے
جدھر ویں جھات پاندا ہاں بہار اہی بہار دِسدی اے
چھلّی مکّی دی کھیتاں وِچ کھڑی مُٹیار دِسدی اے

وطن دے جسم تے گندے سی جو چیرے ادھوڑے نے
مٹایا چھوت دا جھگڑا ہر تجن نال جوڑے نے
اساں پربت دی ہک اُتے لائے اسلحے دے توڑے نے
بنایاں سڑکاں نہراں ناں مُنہ دریاں دے موڑے نے
بہار آئی اے صدیاں بعد ہُن ہریالی دِسدی اے
مِرے بھارت دے وِچ ہالی دے گھر خوشحالی دِسدی اے

اے پنج سالہ پلاناں قوم دی قسمت جگائی اے
اساں ہمّت تے ایکے نال خود بگڑی بنائی اے
سُورگ دی ایس دھرتی تے ہر اک نعمت وسائی اے
تے نِکّے دانیاں دی فصل کلراں وِچ اُگائی اے
بدل دِتّا زمینداراں پُرانا ڈھنگ واہی دا
لیا کم ایں مشیناں توں زمیناں دی کھدائی دا

کسان اَج ویکھ کے کنکاں نوں مچھّیں وٹ پاندا اے
کمائی اپنی اُتے اوہ کاما مسکراندا اے
نہے گڈّے بارئی جیٹھ تے جٹ دنجلی وجاندا اے
تے کِرتی کِرت کرکے دیش دی بگڑی بناندا اے
جنھوں تک اے او دانش ویکھ لئے سکیاں سکیاں نیئں
بناناں ایں سُورگ بھارت نوں اجے مکیاں سکیاں تیئں

او مزدور کسانا! دیش دی قسمت جگائی جا
ودھا پھل سبزیاں فصلاں تے مہنگائی گھٹائی جا
غریبی تنگدستی نوں وطن وچوں مکائی جا
وطن سیوا چ لا تن من تے فرض اپنا نبھائی جا

تیری محنت تیری ہمّت تے دُنیا ناز کردی اے
توں دانش آں دانا ایں سب توں آشنا تیرے گھر دی اے

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموّں)

گیت

ماتا بھومی منگدی بلیدان تیرا ہندیا
رکھ لے اپنا تلی تے سِر دلیرا ہندیا

ویریاں نے اج تینوں جنگ لئی للکاریا
پر اجے تک کال داتوں رُوپ کیوں نئیں دھاریا
جھک دے توں دیش چوں ظُلم دا ڈیرا ہندیا
رکھ لے اپنا تلی تے سِر دلیرا ہندیا

آ گیا پھر وقت پگڑی اپنی سنبھال توں
ویرتا اپنی وکھا۔ ویری دا بن جا کال توں
گھر تیرا لُٹن کوئی آیا لُٹیرا ہندیا
رکھ لے اپنا تلی تے سِر دلیرا ہندیا

دیش تیرا دھرم۔ دالتش دیش تیرا دین اوئے
دیش دے جے کم نہ آئیوں تے کاہدا جین اوئے
گدڑاں نوں یاد دے پا چھڑ جاگ شیرا ہندیا
رکھ لے اپنا تلی تے سِر دلیرا ہندیا

چوکلے

(۱)

پے جائے لوڑ تے اپنے دیش بدلے
سُکھ آرام وی چھڈنا جاندے ہاں
اساں سکھیا انکھ دے نال جینا
جھولی کدے نہ اڈنا جاندے ہاں
سو بار سانوں ویری آزما لئے
کنڈا اڑدا کڈنا جاندے ہاں
جھنڈا اپنے دیش دا تن رنگا
اوہدی ہک تے گڈنا جاندے ہاں

(۲)

اپنے وطن تے قوم دی آن خاطر
سُکھاں ساریاں نوں ٹھوکر مار سکناں
بُت پرست نئیں وطن پرست ہاں نیں
ایدی شان خاطر سب کجھ وار سکناں
حامی امن دا امن پسند ہاں پر
حملہ آور نئیں بھبڑ تلوار سکناں
ایدی انکھ اُتے جے کوئی اکھ چکے
جنگ واسطے اونوں للکار سکناں

(۳)

دیش واسیا! دیش گلزار اندر
پھُل بن کے ہسیں توں خار نہ بن
دیش سیوا چ جیون گزار اپنا
فرقو لیڈراں دا طرفدار نہ بن
ایہہ نے روڑے ترقی دی راہ اندر
ہوش کر توں ایناں دا یار نہ بن
دانش قوم دا توں خدمتگار بن جا
وفادار بن دیش غداراں قہر بن

غزل

حسن نوں بے نقاب کردے او!
عشق نوں کیوں خراب کردے او!

او ادا دل نوں پیاری لگدی اے
جس ادا نال آداب کردے او!

بدلو اس نوں ایہہ چنگی عادت نئیں
بے لباں تے عتاب کردے او!

محتسب جی! ایہہ دیر و کعبہ نئیں!
میکدے وچ حساب کردے او؟

نئیں وفا تے جفا ہی سہی دانش
شکر اے کجھ تے جناب کردے او!

گیت

نی دیش دیئے مٹیارے بن جھانسی دی رانی
توں ہیں سیتا ساوتری تے درگا دی ہانی

لے خون دا بدلہ خون نال توں رن وچ جا کے
چن چن کے دشمن مار کالکا روپ بنا کے
پے گئی اے دیش دی رکھشا لئی تلوار چلانی
نی دیش دیئے مٹیارے بن جھانسی دی رانی

تیرے اگے دل ویری دا کی۔ یم راج ہاریا
توں دشٹ مکاؤن لئی چنڈکا روپ دھاریا
پا ذرہ بکتر۔ موڑ پچھاں دشمن دی ڈھانی
نی دیش دیئے مٹیارے بن جھانسی دی رانی

جد دیش تے سنکٹ آیا۔ توں بجلی بن کڑکی
تیری سن کے گرج ستمگاراں دی چھاتی دھڑکی
توں اٹھاراں سو ستونجا دی کر یاد کہانی
نی دیش دیئے مٹیارے بن جھانسی دی رانی

گورو

○

گورو شش نوں دیندا انمول دولت
جیویں پیاسے نوں پتیس کوئی آب کردے
گورو شش دا جیون سدھار دئے جیوں
پیدا ساز وچ جان مضراب کردے
غوطہ سوچ دے ساگر چ مار کے تے
بے نظیر موتی دستیاب کردے
گورو ہیرے نوں جانن چ بدل دیوے
ذرّے خاک دے نوں آفتاب کردے
سمجھ لئے جو گوراں نوں گوراں کولوں
پیدا دنیا چ او انقلاب کردے
ہر سوال دا ٹھیک جواب دیوے
ہر جواب اندر لاجواب کردے

شردھا نال جو گورُو دی کرے سیوا
گورُو اوس تے ہُندا دیال آپے
رہے شاردا اوہدی زبان اُتے
حل کر لیندا ہر سوال آپے
چمکے چندن کوتیا دے عرش اُتے
ہر خیال لکھ لئے قلم نال آپے
سدا اوس شاگرد دا سخن دانش
دُنیا واسطے بنے مثال آپے

اوس شش تے خوش بھگوان ہُندا
جیدا گورُو دے چرناں چ واس ہووے
لکھیا اودا زمانے لئی ہووے سنّد
کرپا گورُو دی جدے تے خاص ہووے
گیان گورُو کولوں جنوں مل جاوے
کیوں نہ چیلا او موقعہ شناس ہووے
اوتاں شش نوں ہووے پرکاش حاصل
دانش گورُو تے جنّا وشواس ہووے

○

غزل

میرے دِل نوں یاد کوئی آ رہیا ئ
سُپنیاں وِچ آن کے تڑپا رہیا ء

زندگی آزار بن کے رہ گئی
رات دِن غم خوار کا غم کھا رہیا ء

جس بنائی شکل میرے یار دی
او مصوّر تک کے خود شرما رہیا ئ

میرے دل دی دھڑکناں دے ساز تے
گیت کوئی پریت دے آج گا رہیا ء

لوکاں لئی سُپنیاں ہوئی چمن ویکھ کے
میرے لئی مدّیا ۔ میرا چمن جا رہیا ء

دیوالی

جدوں رام راون دا یدھ کر کے آئے
ایہہ اودوں منائی گئی سی دیوالی
حقیقت اے ساڈا اِہ اتہاس دسداء
آئے وخت کٹ کے سی تختاں دے والی

جدوں ظلم دی انتہا ہو گئی سی
اودوں سارے پاپی سی چن چن مکائے
جنہاں ظالماں دا سرو ناش کیت
لکھن رام سی مات بھارت دے جائے

ذرا مار توں اپنی سیما تے جھاتی
وطن دے پجاری وطن دے سپاہی
قدم تیز کر دیوے آواز منزل
مکا اپنی منزل او منزل دے راہی

ضرورت اے اِس ویلے قربانیاں دی
تیرے دیش وِچ انقلاب آ رہیا اے
او ویری دے جوبن تے آ رہی اے پیری
تیری کمینی تے شباب آ رہیا اے

تیری دہشت تاں تک کے شیطان کمبدا
کئی جابراں نوں ہے توں زیر کیتا
تواریخ دیندی پئی اے گواہی
توں ڈائر نوں انگلینڈ وچ ڈھیر کیتا

توں گوبند سنگھ نوں پرتاپ نلوا
مصیبت بھی آئی تے توں مسکرایا
تیری اکھ تے جد کسے اکھ چکی
توں میدان وچ آیا قصائیں کے چھایا

تیری پگ نوں جد کسے ہتھ پایا
توں جی آیا تے بس وچ جھوک دتا
نیئں ساتی بیتے دناں دی ایہہ گل اے
اگاں ودھ کے ویری دا دل روک دتا

وطن تیرا گرجا، وطن گوردوارا
وطن تیرا مندر، وطن ہی شوالہ
نہ ڈر مشکلاں توں توں ہیں شیر ہندی
تیرا جسم بجر تیرا دل ہمالہ

دبایا کیسے غیر جد حق تیرا
توں اس غیر نوں دیش چوں دور کیتا
غلامی دی زنجیر نوں توڑ کے توں
زمانے چ بھارت نوں مشہور کیتا

ایدے وچ لے فرضاں دا احساس ساتھی
غلط ایدا مطلب نہ انسان سمجھے
کرو دیپ مالا تے خوشیاں مناؤ
ہر اک ایس تہوار دی شان سمجھے

ایہہ لگے تیری زندگی دیش لیکھے
دیوالی توں پرن چتاں پانا پوے گا
تیرا دیش داتش بلیدان منگے
تاں توپاں دے منہ اگے جانا پوے گا

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

غزل

ادناں دا آئون کی ہویا اسی رہ گئے ہاں پھر کلّے
ہُنے آئے۔ ہُنے بیٹھے۔ ہُنے کہندے اسی چلّے

میں کیتا پیار کنڈیاں نال چھوڑ کے پھل کلیاں نوں
زمانے تے کہیا شاباش تینوں بلّے او بلّے

نہ ہووے گا کوئی تیری نصیحت دا اثر ناصح
رہائے تئیں اوناں جانا جناں دو آن کے ملّے

لے آئے موتی کنڈے توں جناں دے بھاگ چنگے سی
اسی ساگر چ چُبی مار کے لبھدے رہے کھلّے

ملے نے ہوکے۔ ہاواں۔ غم۔ وِچھوڑا زندگی بھر دا
محبّت وِچ ایہہ پئیاں چار سوغاتاں میرے پلّے

لکھے تقدیر دے حرفاں نوں کوئی میٹ نہیں سکدا
پر ایہہ دانش کہیا جاندا جدوں کوئی پیش نہ چلّے

سچی لگن

میں ایہہ سُنیا تیرے دربار اندر
سُنی جاندی اے تیرے دیوانیاں دی
تیری محفل دی شمع توں نُور مِلدا
ساڑی جائے نہ چند پروانیاں دی
تیری چوکھٹ تے جھٹ او پہنچ جاندا
سمجھے محل جو جھونپڑی کانیاں دی
سِدھے سادیاں دی پیندی ہنت سِدھی
چلدی نئیں اوتھے دانش دانیاں دی

ہر انسان نوں جو اللہ دھن دیندا
اوسے ناں اُتے خرچ کرے کوئی کوئی
مور دھوج تے بھگت پرہلاد وانگوں
کرڑی پریکھشا دے ساگر چ ترے کوئی کوئی

سدا رہئے خوشحال ہر حال اندر
ہسدا رہئے مصیبتاں جرے کوئی کوئی
دانشؔ اوس دی لگن چ مگن ہو کے
رہے موہ دے جال توں پرے کوئی کوئی

رکھے صدق پتا ما دے وانگ جیہڑا
اوہی جت ، بھگوان دی ہار ہو جائے
دل نوں وس چ کرے کوئی پھیر کیوں نہ
چدر لوبھ والی تار تار ہو جائے
چھڈ کے سب پاسے ہووے اک پاسے
یا اُرار ہو جائے یا پھر پار ہو جائے
دانشؔ اونوں سنسار دے پیار نال کی
جدا اوس دے نال پیار ہو جائے

○

جنگ دے ڈھنگ

حملہ دُشمن نے اوناں تے ہے کیتا
روکی جناں ہنیری پوٹانیاں دی
پایا اوناں دی اکھ نوں ہتھ جناں
دتی پھوڑی پیپٹ برطانیاں دی
اسی دھنی تلوار دے ویر یودھے
لڑدے نیئں لڑائی ہاں کانیاں دی
بھگت سنگھ ورگے دیش بھگت لکھاں
کمی نہیں سُبھاش دے ثانیاں دی
میرے دیش نوں تھوڑ نئیں ایس ویلے
کھامے شاہ جیسے وردی دانیاں دی
آؤ دیش اُتوں جاناں وار دیئے
ایس ویلے ہے لوڑ قربانیاں دی

دُشمن سمجھدا اے اپنے دِل اندر
میتھوں ڈر کے بیٹھا خموش ایں توں
ہے پُجاری اہنسا تے شانتی دا
ایہہ نہیں جاندا او باہوش ایں توں
لہو ویریاں دا توں ہیں پین والا
بزدل سمجھدے ہین مے نوش ایں توں
سودے سِراں دے سِراں نال کرنے
ایہو کم تیرا سر فروش ایں توں
ہندوستان دی آن بچان خاطر
دیندا رہیا ایں بھینٹ جوانیاں دی
دَسّے راہ پئی دُنیا نوں اج تیکن!
جو جگائی توں شمع قربانیاں دی

گھر دے جھگڑے توں پچھوں نبیڑ لیّناء
پہلوں گھر چوں چور نوں کڈھنا ایں
آری ہتّھ وچ لے کے ایکتا دی
بوٹا پھُٹ دا جڑاں توں وڈّنا ایں
جائے جان پر جان نہیں آن دیندا
ادھیکار نہ اپنا چھڈنا ایں

رکھتا آپ اپنی کرنی جانتا ایں توں!
ہتھ غیر دے اگےّ نہ اڈنا ایں
تواریخ چہ لکھیا ادیب کدیاں!
ہُندی جتّ آخر ہندوستانیاں دی
سُورج وانگ سُنہری اِتہاس اندر
ہیگی چمک ہے تیری قُربانیاں دی

توُں ہے کرشن دی گیتا توں سبق لیتا
پچھے ہٹنا کم جوان دا نئیں
عزم تیرا پہاڑ دے وانگ ڈاڈھا
شیر دِل توں لمیّاں تان دا نئیں
بدلے اِک دے توُں اِک سو اِک لیتا،
کیتا کدے توُں کم نُقصان دا نئیں
توُں اِنسانیت واسطے سدا لڑیا
کیہڑا مُلک جہڑا تینوں جان دا نئیں
ڈھنگ جنگ دے جانتا ایں توُں
دانش تیرے لئی تیئیں گلّ حیرانیاں دی
کفن اپنے سراں نے بنھ نکلے
نکلی جدوں بھی منگ قُربانیاں دی
(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموّں)

بھلیکھا

نئیں اِس دُنیا دے نال پیار کوئی
ہے دِل وِچ وسّ گیا دِلدار کوئی

کھِلونے جس نے مِٹّی دے بنائے
بنا کے آپ جو آپے مِٹائے
کی سمجھے اُس نوں دُنیا دار کوئی
نئیں اِس دُنیا دے نال پیار کوئی

ہنیرے وِچ ہے ایہہ مغرور دُنیا
حقیقی نُور توں ہے دُور دُنیا
سمجھ بیٹھا ہے پُھل نوں خار کوئی
نئیں اِس دُنیا دے نال پیار کوئی

ایہہ جیون ہے جیویں دریا دا پانی
نشہ دو دِن دا اے دانش جوانی
کرے نہ اِس دا اعتبار کوئی
نئیں اِس دُنیا دے نال پیار کوئی

دیش پیار

O

دیش قوم پیکھے لگےّ جان تیری
تاں پھر رب دا شُکر گذار چنگاّ
تیری زندگی دیش دی زندگی اے
دیش واسطے زندگی وار چنگاّ
جھاتی مار ہاں اپنے باغ اندر
آئی ہوئی اے نویں بہار چنگاّ
زخم کرن جو پھُلاّں دے سینیاں وچ
گُلشن وِچ نہیں رئے او خار چنگاّ
صدیاں بعد جو دیش آزاد ہویا
ایہہ شہیداں دیاں ہی قربانیاں نے
سیخاں تے تے توپاں دے مُنہ اَگےّ
ہس ہس کے چھاتیاں تانیاں نے

ایہہ او دھرتی اے جس دی گود اندر
کرشن رام اوتار بھی کھیلدے رئے
ایہہ او دھرتی ہے جس دی آنکھ پچھے
نیتا دُکھ پردیس دے جھیلدے رئے
ایہہ او دھرتی اے جس لئی طُوفان اندر
کشتی ناخدا اگاں نوں ٹھیلدے رئے
ایہہ او دھرتی اے جدے لئی وِیر اپنے
گلے نال تلواراں دے میلدے رئے
ایسے دھرتی دی آن بچان خاطر
راجگورو اپنا بلیدان دِتّا
لاجپت نے رکھّی اے پت ایدی
بھگت سنگھ سُکھدیو نے مان دِتّا

چند سالاں دی گلّ اے دیش اندر
دیکھی جاندی نہ حالت غریب دی سی
کیویں مِل دی بیماراں نوں شفا ایتھے
کردی کم نہ عقل طبیب دی سی
مُشکل حلّ سی لبھنا مُشکلاں دا
چلی ہوئی او چال رقیب دی سی

ہنر والے سی روٹیوں تنگ ایتھے
کوئی قدر نہ شاعر ادیب دی سی
جان مار کے کردے سی کم کامے
بھردا پیٹ نہ کسے مزدور دا سی
بھکے ویکھ کے اپنے بچیاں نوں
ہنجو کیردا تے من چ جھوردا سی

اوس ویلے تے اج چ فرق ایناں
ہر اک دیش واسی ہن خوشحال دسدائے
دبیاں ہوئیاں سی قوماں جو مدتاں توں
چہرا اوناں دا دوستو لال دسدائے
پانی رل گیا اے بنجر بیلیاں نوں
جنت ملک سڑکاں نہراں نال دسدائے
سونا مٹی چوں لبھیا محنتی تے
تے کسان کرتی مالا مال دسدائے
جو سی مدت توں دیش غلام اوہی
اج شہرت اے سارے جہان اندر
سورگ لوک دیاں نعمتاں کھنڈیاں نے
اساں وسنا ایہ ہندوستان اندر

ہے سن جو جو باپو دے من اندر
پورا کرنا ایں اوناں ضروتاں نوں
دیش واسیاں نے رل کے کر دتا
اپنے وطن چوں دور کدورتاں نوں
جو نئیں دیش دا کجھ بھی سنوار سکدا
کون یاد کردا اوناں صورتاں نوں
دیش قوم لئی جو سب کجھ وار دیوے
دنیا پوجدی اے اودی مورتاں نوں
آؤ دیش ساری دے کم کریئے
پھریئے منہ پھر آس پٹاریاں دے
سوہنا سورگ توبہ دیش بنا دیئے
دانش پھار لائیے ذمہ داریاں دے

○

گیت

سسّ لڑدی نناں نیوں بولدی تے لے جا میتوں نال اپنے
توں بھی سانبھ کے جیبھ نئیں رکھدی تے چل چوکا دکھ کرلے
جنگ وچ جانا تینوں نال نہ بجانا ایں
اج کیتے کل کیتے کوئی نہ ٹھکانا ایں
چھٹی لے کے ہیں چھیتی ترآونا۔ توں چل چوکا دکھ کرلے
رہاں گی ہیں کیویں کلی دل گھبراوندا اے
سال پچھوں ماہی تینوں چیتا میرا آوندا اے
روز لکھدی رہاں گی تینوں چٹھیاں۔ تے تے لے جا میتوں نال اپنے
لاہیں نہ توں کلی چھوٹا دیور تیرے کول نی
لگدے پیارے جدے مٹھے مٹھے بول نی
ایدی گلاں نال دل پرچاویں۔ تے چل چوکا دکھ کرلے
میری گل ماہی تینوں سجے منظور نئیں
ایتھوں تر جاواں گی میں پیکے میرے دور نئیں!
نئیں تے من دانش میرا کہنا۔ تے لے جا میتوں نال اپنے

گیت

چُنّی میری نابھی رنگ رنگیں وے للاریا
ساڈی گلی وِچوں کدی لنگیں وے للاریا
اپنی مہربانی کریں آپے آویں چل کے
پانی لے کے پریت والا دھوئیں مَل مَل کے
حُسن میرا ویکھ کے نہ سنگیں وے للاریا
چُنّی میری نابھی رنگ رنگیں وے للاریا

ہوا نال چُنّی جدوں کرے اٹھکھیلیاں
ویکھ ویکھ دنگ ہون میریاں سہیلیاں
پیار والی کِلّی اُتے ٹمنگیں وے للاریا
چُنّی میری نابی رنگ رنگیں وے للاریا

میرے وانگوں تیلی اے چُنّی ہے شگُون دی
ویکھیں کِتے ماپا داتش لاویں نہ جنُون دی
دِل دے کے دِل نہ توں منگیں وے للاریا
چُنّی میری نابی رنگ رنگ وے للاریا

ویر دی اڈیک

ماں جی دسّو ویر مرا کد چھٹّی لے کے آوے گا
کی کہندا اسی اَج ڈاکیا چِٹھیّ کد تک پاوے گا

اپنا تے کوئی وسّ نئیں چلدا وچی جند پیا ہیاں
کوئی کاٹ نئیں ویر دا آیا۔ تاراں بھی کئی پائیاں
یا دُوجی کتھاں ہو گئی بدلی چِٹھیاں واپس آئیاں
ڈِکا بھی مڑ آیا اوکھوں ڈِکا کدوں لواوے گا!
کی کہندا اسی اَج ڈاکیا چِٹھیّ کد تک پاوے گا!

ایہو جئی نئیں کدی بھی ویکھی ایہہ چِٹھی کس پائی ماں
او تاں آپے لکھ لیندا اسی لمے تاں کِسے چھپائی ماں
لگی لام جدوں دی مینُ تے اودوں دی گھبرائی ماں
کیویں رئے برفاں وِچ لڑدے گلّاں کدوں سناوے گا
ماں جی دسّو ویر میرا کد چھٹّی لے کے آوے گا

جد دی لگی جنگ اودوں دی ساڈی یاد بھلائی ماں
گئی دیوالی لوہڑی بیتی کول وساکھی آئی ماں
کون کرے فصلاں دی راکھی کون کرے گا دائی ماں
رکھڑی دا تیوہار بھی آؤنا رکھڑی کدوں بندھاوے گا
کی کہنداسی اج ڈاکیا۔ چیٹھی کد تک پاوے گا

روز اُڈیکاں لائیاں نے کنداں تے لیکاں پاواں میں
سکھناں سکھاں آؤن دیاں بنے تے کاگ اُڈاواں میں
کیدے لئی کھیتاں دے وچ شاویلا لیکے جاواں میں
ساگ سروں دا تے لوڈا گھر آکے کد او کھاوے گا
کی کہنداسی اج ڈاکیا چیٹھی کد تک پاوے گا

یا دشمن دی قید چ ویرا یا کوئی ہونی ورتی اے
جیتھے ہوئی لڑائی سنیا لال ہوئی او دھرتی اے
ایسی چندری گھڑی جاندیاں ویر مرے پٹھ پرتی اے
اپنی روندی بہن نوں داتس کد او چپ کراوے گا
کی کہنداسی اج ڈاکیا چیٹھی کد تک پاوے گا

دھرتی

میرا دیش بھارت اے ویراں دی دھرتی
ایہہ انکھی جواناں رندھیراں دی دھرتی
ایہہ ہے بُدھ نانک فقیراں دی دھرتی
ایہہ اوتاراں، رشیاں تے پیراں دی دھرتی
ایہہ گوداوری گنگا میّا دی دھرتی
ایہہ گوکل دے واسی کنہیّا دی دھرتی

ایہہ دھرتی اے جس تے جنم شام لیتا
تے ارجن دی ہمّت ودی سُن کے گیتا
پتی ورت دھرم پالیا ایتھے سیتا
تے دشٹاں دا سنگھار سی رام کیتا
سُکھتا دا ساگر اے لالاں دی دھرتی
ایہہ دھرمی حقیقت جیے بالاں دی دھرتی

ہوئے ایتھے بھامے جئے دھنوان پیدا
تے پرتاپ۔ پورس جئے بلوان پیدا
ہوئے ٹیپو سلطان۔ چوہان پیدا
تے گوبند۔ نلوے جئے انسان پیدا
مہارانی جھانسی جئی ناراں دی دھرتی
اے منصور جئے جاں نثاراں دی دھرتی

ایدے لئی کئی سیس بھیٹاں چڑھائے
تے ناراں سہاگ اپنے سر دے لٹائے
جگر دے کئی ٹکڑے ٹکڑے کرائے
گئی انقلاب ایس دھرتی تے آئے
ایہہ محنت کشاں تے کساناں دی دھرتی
ایہہ سونے تے ہیرے دی کھاناں دی دھرتی

ایہہ دھرتی ہے شیوا جئے دیوانیاں دی
آزادی دی شمع دے پروانیاں دی
بھگت۔ لاج پت۔ دت مستانیاں دی
ایہہ دھرتی اے گاندھی جئے دانیاں دی
ظفر۔ تلسی۔ وارث ادیباں دی دھرتی
ایہہ اجمل جئے دانش طبیباں دی دھرتی

مہنگائی دا حلّ

○

جدھر جاؤ دیکھو سُنو ہر پاسے
پیدا ہویا مہنگائی دا شور اج کل
پایا ہویا ہنیر بلیکیاں نے
پیدا ہو گئے نے آدم خور اج کل
رحم رہیا نئیں کسے دے دل اندر
پتھرّ وانگ دل ہوئے کٹھور اج کل
خرچ آمدن توں دُونا ہو رہیا اے
فیشن ہو گیا ہور دا ہور اج کل
روٹی کاکے دی جھائی توں پک دی نئیں
کھان ہوٹلاں تے قدرت ربّ دی اے
نسو(۱) توں گھٹ نئیں بابُو دا سوٹ بن دا
بیوی ڈیڈھ نسو(۱) دی ساڑھی لبّ دی اے

کہندے ہین مہنگائی مہنگائی سارے
سستا کپڑا کوئی نہ پا رہیا اے
پا کے لاؤنس جو اسّی تنخواہ لیندا
او بھی تیاں دا جوٹ ہنڈا رہیا اے
ہفتے بعد آؤندا ڈبّہ ڈالڈے دا!
چاہ کپّاں دے کپ چڑھا رہیا اے
پیدل ترے نہ چار فرلانگ بابو
سینے ٹیکسی دے اُتے جا رہیا اے
ہے سی ککھّاں دی کُلّی جاگیر جس دی
اَج او رہندا اے پکّے مکان اندر
لگّا جُوئے تے بٹّن سفید ہو یا
بٹّن والے دبا کے جان اندر

اخراجات ودھائے تے آپ اپنے
چلّی ہوا اے ربّ دے قہر دی نئیں
کُڑیاں سر دے بال کٹاندیاں نے
چُنّی لٹ دی سر تے ٹھہر دی نئیں
نگاہ عرش اُتے ۔ ترن فرش اُتے
رکھّن سڑک اُتے اڈّی پیر دی نئیں

پنڈاں وچ بھی ایہو رواج اج کل
کیتی گل ہیں خاص ایہہ شہر دی نہیں
لگے رِچ ٹھّاں ٹھاں۔ پوے کچھ ٹھاں ٹھاں
آکڑ نال جدّ ترن بازار اندر
رگن گن پیر رکھن۔ رکھن چال راکو
پیندا فرق نہیں ذرا رفتار اندر

جو نہیں جاندے اوناں نوں وسدا ہاں
وڈی ہوئی مہنگائی دا غل گیا اے
فیشن عیش پرستی نوں گھٹ کر لئو
سِدھی گل اے گل تق ہولا کی اے
ویاہ شادی تے خرچ دی حد ویکھو
پہلوں کی سی تے اج کل کی اے
بیشک کار سیلے کار نوں دے ڈیٹو پر
منہ تے کہہ دیندا چل چل کی اے
سادا کھاؤ تے سادا ہنڈاؤ دانش
پھر نہیں کوئی بندہ تنگ دست رہندا
چادر ویکھ پسارے جو پیر اپنے
او انسان ہر حال وچ مست رہندا

گیت

نی مینہ وچ بھج جائیں گی۔ آجا بھج کے چھتری دے تھلّے
نی رُت برسات دی اے۔ نہ پیش بدّل نال چلّے

وگدی پُرے دی ٹھنڈی وا۔ اتوں بجلی لشکاں مارے
نی ہَولا تیرا کاغذی جسم کِتے اُڈّ نہ جائے مُٹیارے

نی اگّے میرا پیر نہ وَدھے تیری مست تور بلّے بلّے
نی مینہ وچ بھج جائیں گی۔ آجا بھج کے چھتری دے تھلّے

اسی دونویں پردیسی ساڈا ربّ نے میل مِلایا
نی آجا کوئی گلّ کریئے۔ کاہنوں بُلّاں نوں جندرا لایا

نی پچھلی پچھان کوئی نہ کھوۓ سنگدی ایں ایسے گلّے
نی مینہ وچ بھج جائیں گی آجا بھج کے چھتری دے تھلّے

ہولی جئی ہاں کردے تیرا مُل نئیں لگ دا کوئی
نی اپنی گل کہہ دے ہس کے وے بن اج توں تیری ہوئی

نی جوگی تینتھوں خیر منگدا جنّے اکھیاں دے در ملّے
نی مینہ وِچ بھج جائیں گی آ جا بھج کے چھتری دے تھلّے

پھُلّاں نوں پسینہ آ گیا تیرے ویکھ کے ہونٹھ گلابی
نی ہوراں دی گل کی اے جیتے واعظ اینہاں شرابی

نی لنگیں جینتھوں اوس تھاں دی مٹی ڈھولاں پئے جھلّے
نی مینہ وِچ بھج جائیں گی آ جا بھج کے چھتری دے تھلّے

شہید دی رُوح

دس ہاں ویرا! دیش ہرے دا
ہر بندہ آزاد ہو گیا؟
غیراں جو برباد سی کیتا
او گلشن آباد ہو گیا؟
جو کرنا چاہوندے سال او کتھے
سب کجھ او ایجاد ہو گیا؟
ہُن تے نئیں مجبور دُکھی کوئی!
ہر دل او تھے شاد ہو گیا؟
جنتا دی آواز وطن دے وچ
ہُن تے نئیں دبائی جاندی؟
ہُن تے نئیں بھارت دی دولت
کدھرے باہر لُٹائی جاندی؟

ہُن تے نئیں حق منگن والے
سُولی تے لٹکائے جاندے؟
ہُن تے نئیں جنتا دے اوتھے
آس منارے ڈھائے جاندے؟
ہُن تے نئیں قومی گیتاں تھاں
گیت بدیشی گائے جاندے؟
ہُن تے نئیں ترنگے دی تھاں
پرچم ہور جھلائے جاندے؟
ہُن تے اوتھے سب کجھ اپنا
اپنی ہی سرکار ہووے گی؟
نس گئی ہوسی خزاں غلامی
ہسدی پئی بہار ہووے گی؟

ہُن تے بنجراں وچ وی ہوؤ گا
چاندی ورگا رچیا پانی؟
تک تک رُتے سونے رنگے
ہسدے ہون گے دونویں ہانی؟
ہُن تے گدّھے پاؤندی جٹی
جاندی ہوؤ کھیتاں دی رانی؟

تڑکے اُٹھ کے چاٹی دے وِچ
پھیر دی ہوؤ مٹیار مدھانی،
جٹ سوکھتے آوندا ہوؤ گگا
نال مشیناں واہی کر کے،
کوئی کوئی بھاندا ہووے گا ہُن
موڑے ہل پنجالی دھر کے،

ہُن مسکاؤندے ہون گے
راوی ستلج دے خاموش کنارے،
ہوسکی ہوؤ تعمیر اوناں دی
جو سن ساڈے آس منارے،
ہندو۔ مسلم۔ سکھ۔ عیسائی
رہندے ہون گے کٹھے سارے،
راکھے ہون گے آزادی دے
جیئوں منجی دے پاوے چارے،
ہُن تے موجاں ماندا اوتھے!
ہر مزدور کسان ہووے گا،
جس گھر وِچ سن ہنجو اوتھے
خوشیاں دا سامان ہووے گا،

پنڈ پنڈ وچ سڑکاں بجلی
نلکے پمپ لگائے ہون گے؟
دریاواں دے مُنہ موڑ کے
نہراں ڈیم بنائے ہون گے؟
بھٹیّں وچ بُجھے ہوئے دانے
کلیّاں وچ اُگائے ہون گے؟
کرکے آپ تیار مشیناں!
کئی کارخانے لائے ہون گے؟
ہُن تے میرے بھارت وچ
نہ دُکھاں والی رات ہووے گی؟
اُٹھ گئے ہون گے غم دے بدّل
خوشیاں دی پربھات ہووے گی؟

او بھارت جیہدے لئی!
رانی جھانسی نے سی نیزا پھڑیا
او بھارت جیہدے لئی!
گھاہ دی روٹی کھا پرتاپ سی لڑیا
او بھارت جیہدے لئی!
ہس کے ویر بھگت سنگھ پھانسی چڑھیا

او بھارت جیدی آزادی لئی
ہر ہندوستانی اڑیا
سُنیا ایں ساری دُنیا وِچ
آج ایدا سنمان ہو رہیا؟
ویکھ کے اِس دی خوشحالی نوں
ہر کوئی حیران ہو رہیا؟

کہیا میں سُن کے ساریاں گلاں!
بھارت وِچ آزاد نے سارے
شُو دریا چوں ڈُبدی!
لے آئے ہاں ناؤ کِنارے
جو سی جھوٹھ سمجھدے
سچے ہو گئے او جنّت دے لارے
باغیں دِسن سدا بہاراں
ہر پاسے رنگین نظارے
آج نے سیر کرن نوں کماراں
بُھل گئی اے ہر زے نوں وکّی
پر نئیں ایتاں کُجھ ہی بُہتا
اجے کراں گے ہور ترقّی

چار پاسے خوشحالی اے
پھر وی منزل دُور ہے ساڈی
تُرپا جاندا تیز قافلہ
ہر کوشش بھرپور ہے ساڈی
دُشمن نال وی پیار کرن دی
خواہش با دستور ہے ساڈی
مَر مِٹ دے ہاں دیش لئی
اے عادت وی مشہور ہے ساڈی
اس دھرتی دے کن کن اندر
لکی شہیداں دی قربانی
کردا ہاں پرنام اوناں نوں
دانش واری جناں جوانی

چیتاونی

○

پاکستان پھر کسے دی شہہ اُتے
ہندوستان نوں اکھاں وکھان لگا
چین نال معاہدے کر رہیا اے
غیر ملک توں اسلحہ منگان لگا
لیندا خواب کشمیر دے دِنے راتیں
مِٹھا سمجھ کے تے زہر کھان لگا
دھمکی جنگ دی دے کے ہندیاں نوں
قبر اپنی آپ بنان لگا
اُٹھو شیر دل ہندیو ویر مردو!
آئی گھڑی ہیر تے امتحان دی اے
سکھو، ہندوؤ چکو گرنتھ گیتا
مسلمان نوں قسم قرآن دی اے

چھڈو امن دے پاٹھ ہوشیار ہو جاؤ
دور اپنی تیغاں دا زنگ کرنا
پیار نال نیئں منّ دے کدے موُرکھ
جابر دشمن دا قافیہ تنگ کرنا
فتح ہندیاں دے قدم آن چُمے
ایسا یتن کرنا ایسا ڈھنگ کرنا
پریم نال سمجھاؤندے رہے پہلوں
ہُن او چاؤندا جنگ تاں جنگ کرنا
ساڈی زندگی دیش دی ہے امانت
دیندے رہے ہاں بھینٹ جوانیاں دی
پے گئی جدوں بھی لوڑ نہ تھوڑ رکھی
قائم کیتی مثال قربانیاں دی

بدل گئی اے نیت گوانڈیاں دی
طاقت نال سمجھاؤن دا وقت آیا
لے کے ڈھال تلوار بندوق نیزے
رن وچ بھنگڑے پاؤن دا وقت آیا

جیہڑے وقت دی ہے سی اُڈیک اج
او دشمن تائیں بھجاؤن دا وقت آیا
ہندوستان دی آن تے شان بدلے
بازی جان دی لاؤن دا وقت آیا
سو بار دانش دیہری آزما لئے
کنڈا رڑکدا کڈنا جاندے ہاں!
جھنڈا اپنے دیش دا رنگ رنگا
اودی ہمت نے گڈنا جاندے ہاں!

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

گیت

جوانو! دیش تے سنکٹ ہے ہُن میدان وچ آؤ
قضا دے بن کے بدّل دُشمناں دے دل تے چھا جاؤ

جو پاکستان چوں ظالم مجاہد بن کے آئے نے
جناں کشمیر وِچ اڈّے تباہی دے بنائے نے
جناں معصوم بچّے اگ وِچ زندہ جلائے نے
مِٹاؤن لئی اوناں نوں شیر مردو کال ہو جاؤ
قضا دے بن کے بدّل دُشمناں دے دل تے چھا جاؤ

اُٹھو ویری نے حدّاں پار کر ونگاریا آ کے
ونگارے تے لگا کے چوٹ نعرہ ماریا آ کے
لیا کے ٹینک توپاں جنگ لئی للکاریا آ کے
دلیرو! سرفروشو! جابراں نوں سبق سکھلاؤ
قضا دے بن کے بدّل دُشمناں دے دل تے چھا جاؤ

طن دی دیوییٔے توں چنڈکا جھانسی دی رانی ایں
ہا شکتی تیری دشمن نے شکتی آزمانی ایں
وں پنیا خون ویری دا نہ پیتا رن چ پانی ایں
اُٹھو کھشترا اِتیو اَدشمن مکاؤن دی قسم کھاؤ
قضا دے بن کے بدّل دشمناں دے دل تے چھا جاؤ

○

۲۸ اکتوبر ۱۹۶۵ء

پاکستانی جنتا دی آواز

جنتا پئی ایوب نوں پچھدی اے
کی کھٹیا دس لڑائی کر کے
ہویا جنگ دا بھوت سوار سر تے
پاکستان دی گیا صفائی کر کے
پٹھ دی مٹی تے جھاڑ لے پہلواناں!
کیتا ناں روشن زور آزمائی کر کے
پاکستان گھٹیا قبرستان ودھیا
ہندوستان دے نال برائی کر کے
گھر گھر پیا رونا۔ تھاں تھاں ہوئے ماتم
فوج پولس تیری ساری فیل ہو گئی
پیسر جٹ مکے پٹن ٹینک سڑ گئے
امرو چک والی بند ریل ہو گئی

آفرین جوّاں تے چوہدری نوں
جناں اگاں ہوشیار جرنیل کیتے
آپ لڑے آ گے "کامیاب ہوئے
سیالکوٹ لاہور دے سیل کیتے
گینداں وانگ ریڑھے پٹن ٹینک ساڈے
سارے صاف چپاڑے تے محل کیتے
منگے ہوئے ہتھیار سب اوہ لے گئے
ساڈے فوجیاں نے پھوکے قبل کیتے
جنگ کھیل تئیں ہندے زنانیاں دے
ڈھنگ جنگ دے بھارتی ویر توں پچھ
کنکریٹ دے مورچے کیویں ٹٹے!
جا کے اچھوّ گل نہر دے بیر توں پچھ

رُلدے پئے جو گھروں بے گھر ہو کے
مُڑ کے اوناں نوں کیویں بسائیں گا توں
تینوں کدے نئیں قوم نے معاف کرنا
جے مُڑ جنگ دا ڈھول وجائیں گا توں
ہُن نئیں کسے تے بھی تیرا ساتھ دینا
جے کمر پرتاں نال ٹکرائیں گا توں

چھاتے پائیں نہ پھیر کشمیر ولّے
پاکستان بھی ہتھوں گنوائیں گا توں
چوراں وانگ لُجھ لیا کشمیر سی جو
اوہ بھی کھوہ کے بھارتی ویر لئے گئے
ہتھوں گیا لاہور دا شہر پرتی
اُڑی پونچھ دَرّہ حاجی پیر لئے گئے

جیہڑے نال کیتے وار ہندیاں نے
بھُل نئیں سکدی اوہ تلوار سانوں
شرم نال ہویا ساڈا سر نیواں
ہر محاذ اُتّے پئی اے مار سانوں
تینوں دین ایمان دا واسطہ ای
دے دے جین دا حق ادھیکار سانوں
بنناں ہن اساں بلی دے بکرّے نئیں
تاں کر جنگ لئی پھیر تیار سانوں
جے نہ بھٹو دی بند زبان کیتی
تاں انجام دا نئیں خطرناک ہونا
اوکھے ویلے توں دیکھ لئیں نال ساڈے
نہ ایران ہونا نہ اعراق ہونا

(بہ شکریہ ریڈیو کشمیر جموں)

غزل

○

بھارت نال جنگ لڑن والے مایوس بچارے ہو گئے نے
ٹٹ گئے سب پیٹن اوناں دے سیبر بھی نکارے ہو گئے نے

ہتھیار او منگ لیائے پر منگی ہوئی ہمت نئیں ملدی
تک کے انجام لڑائی دا سب یار کنارے ہو گئے نے

ونگار کے ساڈوں کوئی ظالم جیوندا نئیں بچ کے جا سکدا
بھارت دے ویر سپاہیاں دے ڈنڈے بھی کنارے ہو گئے نے

تہذیب دے دشمن کردے سی بکواس جو کونسل وچ جا کے
ہن کھوہ نکدے نئیں پھلاں واگوں چپ شرم دے مارے ہو گئے نے

بستی دل گدڑ دوڑدے سی بشیراں نوں ڈراؤنا چاہندے سی
کیتا جناں حملہ او ویری اللہ نوں پیارے ہو گئے نے!

(۱۱ دسمبر ۱۹۶۵ء)

گیت

وطن دی آن شان لئی جوانیاں جو وار دے
او ویراں دے شیر وانگے رن چ رن اُتار دے

جو کھاؤندے نے ہس کے اپنے سینیاں تے گولیاں
لہو دے نال کھیڈ دے جو رن چ جا کے ہولیاں
جناں توں ڈر کے بھجدیاں نے جنگ باز ٹولیاں
تلی تے سر ٹکاؤندے دیوانے دیش پیار دے
وطن دی آن شان لئی . . . .

جناں دے منزلاں دے ول ودے قدم رُکے نئیں
جو موت ویکھ زندگی بچاؤن لئی لُکے نئیں
جناں دے وچ میدان سیس کٹ گئے جھکے نئیں
ادہی نے ٹولیاں تے وار تیغ دے سہار دے
وطن دی آن شان لئی . . . .

جو جان وارے دیش لئی اونوں جہان پُوجدا
بھوشیہ دا بھی اوس نوں ہے ہر جوان پُوجدا
عسائی، ہندو، سکھ نال مُسلمان پُوجدا
شہید دی نے دیش دا سی آرتی اُتار دے
وطن دی آن شان لئی ....

○

قطعہ

سرفروشو! دیش لئی قربانیاں دی لوڑ ہے
پھر وطن نوں بھاگ شاہ جئے دانیاں دی لوڑ ہے

موت نوں گلوکڑی پاؤن دا پھر وقت آگیا
پھر تنوا۔ بٹپو۔ بھگت دے تانیاں دی لوڑ ہے

○

ساڈا گوانڈی

اسی کُل زمانے وچ امن چاؤندے ہاں
امن دے ترانے سدا گاؤندے ہاں
امن دا ہی اَج تِیک پرچار کیتا!
اساں ویریاں نال بھی پیار کیتا

نہیں روکے دریا اساں ترس کھا کے
کہ مرجائے گا ساڈا اِک ویر فاقے
اساں جیہڑے بوٹے نوں دِتّا اے پانی
پئی سانوں اوسے دی ہر جڑ ہلائی

ہے جس سپّ نوں دودھ آپے پیایا
اوہی اَج ساڈے لہُوا دا تہایا
شکل بھولی بھالی تے نیّت بُری سی
مُنہ وِچ اللہ اللہ بغل وِچ چھُری سی

جو بھارت دے تے ہوئے ٹکڑے تے پلیا
او حملہ کرن توں گوانڈھی نہ ٹلیا
او چاہندا سی لڑ کے ایہہ کشمیر لینا
پتہ نئیں سی سودا بڑا مہنگا پینا

جناں آ کے کشمیر دے کھول توڑے
مجاہد او پھڑ پھڑ کے جہلم چہ روڑے
او نے جنگ لئی سانوں مجبور کیتا
اساں اوہدا چیلنج اے منظور کیتا

اوہدی فوج سی چھمب سیکٹر چ آئی
دوہاں پاسیوں پھیر چھڑ گئی لڑائی
چلے ساڈے گولے تے پیٹن پٹا کے
نس گئے مڑ کے اوہ تے ستمبر لڑا کے

اوہدے روک لئے جد اساں ٹینک لشکر
آئے فیصلہ کرن پرمکھ سکترا
جو اونوں پچھاندے پئے سی مداری
اوناں دی بھی ہو گئی اے خالی پٹاری

جدوں چھڈ نسّے چیتڑے چھارے
نظر آون لگّے دنیں اوودوں تارے
اوودھر لاہور ول ایچھو گل تہر کنڈے
بلندی تے جھلدے نے بھارت دے جھنڈے

ملے اونوں ٹھیہ ٹپ کرائے دے ٹٹو
وفادار جرنیل موسے تے کھٹو
بنایاں دوہاں رل کے جنگی سکیماں
بڑا زور لایا بدیشی منیماں

نہ ڈکیٹراں دی کوئی پیش چلّی
صرف بائی دن لڑ کے ہو گئی تلّی
اوناں مسیتاں تے بھی کیتی بمباری
جناں لئی اے اسلام دی ٹھیکیداری

او نئیں جاندے سی کہ ہندی سپاہی
اگاں ودھ کے ویری دی کردے تباہی
پیڑھی گڈی ساڈی بھلا کون کڈھے
سکندر دے کیتنے جناں دند کھٹے

لگدیا جنگ دیا

○

دیکھ لئی توں لام۔ او لگدیا جنگ دیا
مُک گیا مال حرام او لگدیا جنگ دیا
جے نئیں دیندے پیٹن یار
در تے جا کے عرض گذار
مُفت نہ ملن تے لے اُدھار
لکھ دے اِک اشتام۔ او لگدیا جنگ دیا

ہُن کیوں روویں مار کے چیکاں
تک نال کیوں کڈھنا ایں لیکاں
یار ملن گے رکھ اُڈیکاں
دیں گے ہور انعام۔ او لگدیا جنگ دیا

زُلفاں والے توں لے نال
دس دے سارا جنگ دا حال

نیئں دیندے تے کر ہڑتال
ہوگیاں ہُن بدنام۔ او لگدیا جنگ دیا

جاؤ ماؤ دے موڈھے چڑھ کے
کھٹّ لئی کھٹّی ہند نال اڑ کے
ہُن کیوں تیرا کلیجہ دھڑ کے
بن گیئوں آپ غلام۔ او لگدیا جنگ دیا

پھُل وی کنڈے بن چُبھن گے
چھاتی وِچ چھُرے کھُبن گے
ویکھیں تینوں لے ڈُبن گے
ایہہ اخروٹ بادام۔ او لگدیا جنگ دیا

کاہنوں ایناں بُڑ بُڑ کرنا ہے
خشک زمین دے اُتے ترنا ہے
کیوں بن آئی موتے مرنا ہے
کر دو دن آرام۔ او لگدیا جنگ دیا

بگڑیا تیرا آوا سارا
تیاں بھڑتو پھڑے آوارا
کُلا پھردا آپ مُہارا
اینوں چاڑھ لگام۔ او لگدیا جنگ دیا

ہو گیا تیرا گھر بریاد
کر مُترکی دی نیکی یاد
رِڑتی جِس ڈاہڈی امداد
رتن نرساں دو جام۔ او لگدیا جنگ دیا

اُڈ گئی تیرے مُنہ دی لالی
نہ کھیتاں وِچ رہئی ہریالی
ہو گئے سارے وِناں وچ خالی
تیرے مال گدام۔ او لگدیا جنگ دیا

ہُن تہ جنگ دی چاہڑ ہنیری
پے گئی نینوں مار ودھیری
رو رو کہندی جنتا تیری
کیتا خوار اِس لام۔ او لگدیا جنگ دیا

غزل

چھڈ دیئو اڑیاں پیار کر لیئے
پکے وعدے قرار کر لیئے

عشق وچ دل فگار کر لیئے
ہولا فرقاں دا بھار کر لیئے

میری فریاد سُن کے اوہ بولے
سوچ لیئے، وچار کر لیئے

دل تے بیتی جو سُن لؤ بہہ کے
دُور دل دا غبار کر لیئے

زندگی دا وساہ نئیں دانش
بہہ کے گلاں تے چار کر لیئے

غزل

لگ پئی اوناں دے نیناں چوں جھڑی
ہیریاں ہنجوآں وچ کاسا دیکھ کے

مر گئے عاشق بچارے مر گئے
تیریاں ہوٹھاں دا ہاسا ویکھ کے

اج ساقی نے پلائی رجّ کے
رحم کیتا مینوں پیاسا ویکھ کے

خوش نصیبی ہے مری ایہہ دوستو!
دے گئے اوہ دم دلاسا، ویکھ کے

لے کے غم میرے لئی سنسار دے
آ گیا ہڑ نیواں پاسا ویکھ کے

غزل

عشق وچ سب کجھ گوارا کر لیا
جو بھی دُنیا نے کہیا پی جر لیا

کنڈیاں دے نال دامن بھر لیا
کر لیا ایداں گذارا کر لیا

سُکھ چ نئیں پر دُکھ چ ہر انسان نے
نام اُس بھگوان دا آخر لیا

امر ہے دُنیا چ اُس عاشق دا ناں
جس نے اپنا سر تلی تے دھر لیا

بارہا سُولی تے لٹکائے گئے
نام تیرا عاشقاں نے پڑ لیا

غزل

ہُ

جُدا اوہ ہو گئے کُجھ دُور چل کے
میرا دِل لے گئے چُٹکی چ چھل کے

سمجھدا ہے زمانہ ربّ اونوں
جو رکھ دیوے زمانے نوں بدل کے

کئی گُڈرے نے کل پر اوہ نہ آئے
جو کہندے سن کہ آ جاواں گے پلکے!

ترے قدماں چ ڈِگ پئے رِند ساقی
ترے مینخانے وِچ جد جام چھلکے!

سدا جیوندا رہاں چاہوندا بشر، پر
کدوں جاندی اے ظالم موت ٹل کے

عرش صہبائی

کے

شعری مجموعے

"شکستِ جام"	دوسرا ایڈیشن	۲/-
"شگفتِ گل"	تیسرا ایڈیشن	۲/۵۰
"انجم کدہ"	(تذکرۂ شعرا)	۱/۵۰
"یہ جانے پہچانے لوگ"	(تذکرۂ شعرا)	۴/-

"چشمِ نیم باز"

(زیرِ ترتیب)

مکتبۂ اردو ادب۔ گلی چھاؤنی۔ جموں

سے طلب فرمائیے

K. P. SABHA AMBPHALLA
LIBRARY
No ....
Date..............
JAMMU

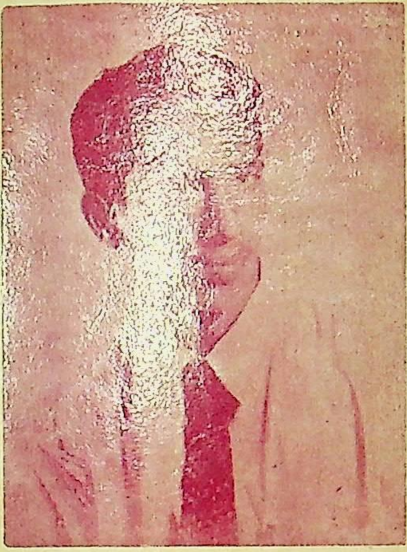

دیسراج دانش

تیرے بدلے جے مِل وی جائے تے کی چیز ہے جنّت
میرے پیارے وطن تیرے توں سو جنّت لُٹا سکنا

—:0:—

جے توں چاہویں تے دُنیا وِچ میرا کجھ مان ہو سکدا
ذرا جنی گلّ اے شاید میری تقدیر بن جائے

Qanoon Press, Haveli Jamadar, Amritsar.